

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI XALQ TA'LIMI VAZIRLIGI
NAVOIY DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI

PEDAGOGIKA KAFEDRASI

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI VA
JAHON TA'LIMI TIZIMI

(magistrlar uchun)

Navoiy - 2008

Ushbu matn qo'llanma magistratura ta'lim standartlariga kiritilgan «O'zbekiston respublikasi va jahon ta'lim tizimi» fani sohasiga oid bilimlar majmuini qamrab oladi

Qo'llanmada O'zbekiston respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni va "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi" talablari asosida pedagogika fanining nazariy metodologik muammolari, taraqqiyot bosqichlari, jahon pedagogikasi, ayniqsa, rivojlangan davlatlar ta'limining o'ziga xos jihatlari, chet el ta'limi tizimi, uning mazmuni, tuzilishi, rivojlanishi masalalarini yoritishga harakat qilingan. Chet el ta'limi taraqqiyotining asosiy yo'nalishlari, ta'limni rivojlantirishga ko'maklashuvchi xalqaro tashkilotlar haqida ham qisqacha to'xtab o'tilgan. Mazkur qo'llanma oliy hamda o'rta maktab, litsey va kollej o'qituvchilari, bakalavriat va magistratura talabalari, shuningdek mazkur fan bilan qiziquvchi kitobxonlarga mo'ljallangan.

Tuzuvchi muallif: p.f.n. dots. D.A.Axatova

Mas'ul muharrir: p.f.n.dots. Sh.A.Abdullayeva

Taqrizchilar: p.f.n. dots. S.S. Sayitov
p.f.n. O.Shomiyeva

Mazkur matn qo'llanma Pedagogika kafedrasining 2008 yil, avgust oyidagi 1-son yig'ilishida muhokama qilinib, foydalanishga tavsiya etilgan

KIRISH

Ijtimoiy-iqtisodiy, ma'naviy-siyosiy islohotlar hayotimizga tobora chuqurroq kirib kelyapti. Bu mamlakatimizni taraqqiyotida uzluksiz ustuvor yo'nalish sanalgan xalq ta'limi tizimida ham qaror topmoqda. Biroq mamlakatimizda ta'lim islohotini to'liq va izchil amalga oshirish uchun ichki imkoniyatlarning o'zi kamlik qiladi, chet el ilg'or ish tajribalarini ijodiy o'rganmay, ta'limda jiddiy o'zgarishlarga erishish qiyin.

Shuning uchun ham mustaqilligimizning dastlabki yillaridan boshlaboq chet ellik hamkasblarimiz bilan hamkorlik ishlari keng yo'lga qo'yilmoqda. Keyingi yillar ichida Respublika Xalq ta'limi vazirligi rahbariyati, mutaxassislari, pedagogik kadrlar tayyorlovchi va shu sohada ilmiy tadqiqot o'tkazuvchi institutlarning ilmiy xodilari, o'qituvchilar AQSh, Angliya, Fransiya, Germaniya, Yaponiya, Italiya, Isroil, Shveytsariya va boshqa davlatlarda bo'lib, bu mamlakatlardagi ta'lim tizimi uning rivojlanish bosqichlari va sohalarni o'rganib qaytdilar. Ko'pchiligi bilan o'zaro hamkorlik aloqalari o'rnatildi

Shuni alohida ta'kidlash joizki, bizda ham bu sohada chet ellarda e'tirof etilgan ibratli jihatlar talaygina. Lekin ta'lim shunday bir ijtimoiy jarayonki, u hamisha davr ruhiga hamohang o'zgarishlarni, takomillashtirishni, tinimsiz izlanishlar olib borishni taqozo etadi. Shu nuqtai nazardan qaraganda, rivojlangan chet mamlakatlar ta'lim tizimlarida o'rganishimiz va amaliyotga tadbiq etishimizni arzigulik boy manba mavjud. Ana shu imkoniyatlardan bahramand bo'lish esa ta'lim-tarbiya tizimimizdagi muvaffaqiyatlar uchun asosiy omillardan biri bo'ladi.

Ta'lim tizimimizdagi eng muhim vazifalardan biri-O'zbekistonning ta'lim tizimini istiqlool ruhi bilan takomillashtirish, uni o'zimizning mumtoz pedagogik an'analarimiz bilan boyitish, chet el pedagogikasidagi ilg'or jihatlarni o'zlashtirish, yangi-yangi samarali o'quv predmetlarini ta'lim tarkibiga kiritish bilan jahondagi ilg'or pedagogikalardan biriga aylantirishdan iboratdir.

Mavzu: PEDAGOGIKANING FAN SIFATIDA SHAKLLANISHI, RIVOJLANISHI, UNING DOLZARB MUAMMOLARI.

Reja:

1. Pedagogika fani, uning vazifalari va jamiyat taraqqiyotida tutgan o'rnini
2. Pedagogika fanining asosiy tushunchalari (kategoriyalari)
3. Pedagogikaning boshqa fanlar bilan aloqasi va pedagogika fanlari tizimi

Mamlakatimizning ijtimoiy-iqtisodiy, madaniy va siyosiy taraqqiyoti avvalo yoshlarimizning sa'yi-harakatlariga bog'liqdir. Shuning uchun yoshlarning ta'lim-tarbiyasiga katta e'tibor berishimiz lozim. Va shu ta'lim-tarbiya jarayonida qanday yo'l tutish lozim, nimaga e'tibor berish kerak, degan savollarga Pedagogika fani javob berishi mumkin. Shu jihatdan olganda pedagogika fani jamiyat taraqqiyotiga ham o'zining munosib hissasini qo'shadi deyish mumkin.

Pedagogika fanining, ta'lim-tarbiyaning paydo bo'lishi tarixiga bir nazar tashlasak. Kishilik jamiyati paydo bo'lgach, ijtimoiy hayotda orttirilgan tajribalarni quyi avlodga o'rgatish ehtiyoji tug'ildi. Ta'lim-tarbiya ishlari bilan shug'ullanuvchi tarbiyachilar kasb-hunar xomiyolari sifatida ajralib chiqib boshlashdi. Ularning ta'lim-tarbiya borasidagi faoliyatlari va to'plagan tajribalaridan o'rinli foydalanishlari pedagogika fanining vujudga kelishiga olib keldi. Shu asnoda dastlabki maktab ko'rinishidagi muassasalar vujudga keldi, taraqqiy etdi. Pedagogika ta'lim-tarbiyaning maqsad va vazifalari, ularning mazmuni, usullari hamda tashkil etish shakllari haqida ma'lumot beruvchi fanga aylandi. Pedagogika o'sib kelayotgan yosh avlodni barkamol inson qilib tarbiyalash uchun ta'lim-tarbiyaning mazmuni, umumiy qonuniyatlari va amalga oshirish yo'llarini o'rgunuvchi fandir.

Pedagogika fani yutuqlarisiz jamiyatni olg'a siljitish juda qiyindir. Pedagogika fanini hamma, ayniqsa, pedagoglik ishini o'ziga kasb qilib olgan kishilar ham nazariy, ham amaliy jihatdan puxta o'rganishlari lozim. Pedagogika fanidan bexabar tarbiyachilar o'zlari bilmaganlari holda bolalarda kamchilik, nuqsonlarning vujudga kelishiga sabab bo'ladilar, ularning qobiliyatlarini bo'g'ib qo'yadilar, o'sishiga halal beradilar.

O'zbek pedagogikasining vazifasi respublikamizda yashovchi turli millat-elatlarning orzu-istaklariga monand ta'lim-tarbiyaning ham nazariy ham amaliy muammolarini milliy qadriyatlar asosida to'g'ri hal etib berishdir.

Har bir mustaqil fan o'zining predmeti va metodologik asoslariga egadir. Jumladan, pedagogika fan sifatida shakllanib, ta'lim-tarbiyaning maqsadi va vazifalari, ularning mazmuni, usullari hamda tashkil etish shakllarini o'rganuvchi sohaga aylandi.

Pedagogika fanining vazifalari:

- Dunyoning moddiy-ma'naviy rivojida barkamol shaxsni shakllantirish
- Insonning ijodiy qobidliyatlarini namoyon etish;
- Insonning o'zi xohlagan kasbini tanlashi uchun imkoniyat yaratish;
- Shaxsning aqliy-amaliy imkoniyatlarini ro'yobga chiqarish;

- Insonning intellektual jihatdan rivojini ta'minlash;
- O'zi tanlagan mutaxassisligi bo'yicha baxtiyor faoliyat ko'rsatishi uchun tarbiyaviy-didaktik shart-sharoit yaratish

Pedagogikaning predmeti:

- Ta'lim-tarbiyaning zamonaviy qonuniyatlari
- Ta'lim-tarbiyaning mazmuni
- Ta'lim-tarbiyaning usullari, vositalari
- Dunyoning moddiy-ma'naviy rivojida shaxs kamoloti uyg'unligi tashkil qiladi.

Hozirgi kunda pedagogikani hamma bilishi lozim bo'lgan fan deb hisoblash mumkin, chunki kishi hayot faoliyatida ta'lim-tarbiya ishlari bilan ma'lum darajada shug'ullanishga majburlar. (Hech bo'lmaganda o'z farzandi tarbiyasi bilan shug'ullanish uchun).

Pedagogika fanining asosiy tushunchalari (kategoriyalari)

Har bir fanning mazmun va mohiyatidan kelib chiqadigan, uning asosiy tomonlarini yoritishga xizmat qiladigan va eng ko'p ishlatiladigan asosiy tushunchalari bo'ladi. Xuddi shuningdek pedagogika fanining ham asosiy kategoriyalari mavjud. Shulardan biri va asosiysi sifatida «Pedagogika» atamasini olishimiz mumkin. Bu so'z «Pein»- bola va «agogein»- etaklamoq degan ma'noni bildiruvchi yunoncha «paydagogos» suzlaridan paydo bo'lgan. Buning izohi quyidagicha: Eramizdan oldingi III-I asrlarda qadimgi Yunonistonda quldorlarning bolasini ovqatlantiradigan, sayrga olib boradigan, tabiat qo'ynida o'ynatuvchi tarbiyachi - qullarni «pedagog» deb atashgan. Bugungi kunda «pedagog» so'zi keng qamrovli bo'lib, yangicha ma'no kasb etgan.

Pedagogikaning yana bir muhim tushunchalaridan biri «Didaktika» so'zidir. Qadimgi Yunonistonda quldorning bolasiga maktabda ta'lim beruvchi kishini «Didaskl» deb atashgan. «Didasko» o'qitish, o'rgatish, bilim berish ma'nolarini anglatadi. Pedagogika fanining Didaktika - ta'lim nazariyasi qismi xuddi shu qadimiy va yunoncha «o'qituvchi» nomi bilan atalishi bejiz emas.

Pedagogika faniga tavsif berilganda «ta'lim», «tarbiya», «ma'lumot», «shaxs», «rivojlanish», «shakllanish» so'zlari ishlatiladi Ular pedagogikaning asosiy kategoriya-tushunchalari deb ataladi.

Tarbiya muayyan maqsadga yo'naltirilgan tarbiyachi va tarbiyalanuvchi o'rtasidagi qo'shaloq jarayon bo'lib, bunda tarbiyachi o'zi xohlagan sifatlarni tarbiyalanuvchilar ongiga singdirish uchun ularning ruhiyatiga ma'lum maqsadga ko'ra tizimli ta'sir ko'rsatadi. Tarbiya bola tug'ilganidan boshlab umrining oxirigacha davom etadigan jarayondir. Shu tufayli tarbiya so'zi ko'p vaqtlarda ta'lim, ma'lumot jarayonlariga kiradigan ishlovning mazmunini ham anglatadi. Tarbiya ta'lim va ma'lumot natijalarini o'zida aks ettiradi.

Ta'lim- maxsus tayyorlangan kishilar rahbarligida o'tkaziladigan, o'quvchilarni bilim, ko'nikma va malakalar bilan qurollantiradigan, bilim, qobiliyatlarini o'stiradigan, ularning dunyoqarashini tarkib toptiradigan jarayondir. Agar tarbiya bola tug'ilganidan boshlab umrining oxirigacha oilada, maktabda va jamoatchilik ta'sirida shakllansa, kamol topsa, ta'lim chegaralangan holda

(masalan, sinf xonasi, laborotoriya, kabinetlarda) tashkil etiladi, o'qituvchi rahbarligida muayyan belgilangan vaqtda olib boriladi.

Ma'lumot - ta'lim - tarbiya natijasida olingan va tizimlashtirilgan bilim, hosil qilingan ko'nikma va malakalar hamda shakllangan dunyoqarashlar majmuidir.

Ta'lim, tarbiya va ma'lumot uyg'unlashgan yagona jarayon bo'lib o'qituvchi-tarbiyachi ularning shakllanishida yyetakchilik qiladi. O'qituvchi dars berar ekan o'quvchilarni fan yangiliklaridan xabardor etadi, ayni paytda ularda insoniy fazilatlarni shakllantiradi, tarbiyalaydi, mustaqil fikrlashga o'rgatadi.

Pedagogikaning boshqa fanlar bilan aloqasi va pedagogika fanlari tizimi

Har qanday fan ham yakka holda o'zi mukammalikka erisha olmaydi. U boshqa fanlar bilan aloqada, ularning yutuqlaridan foydalangan holda mazmunan boyib boradi. Xuddi shuningdek pedagogika fani ham hozirgi kunimizda umumbashariyat tomonidan yaratilgan bilimlar va kelajak haqidagi ma'lumotlarga tayanadi. U tabiat va jamiyat rivojlanishi qoidalarini to'g'risidagi ma'lumotlarga asoslanadi, o'zi ham ijtimoiy fan sifatida rivojlanib, insonning ijtimoiy kamolotiga xizmat qiladi. U falsafa, tarix, iqtisod, psixologiya va sosiologiya, etika va estetika, biologiya va gigiena, siyosatshunoslik va boshqa fanlar bilan uzviy aloqadadir.

Har bir o'qituvchi-tarbiyachi va o'quvchi o'z ona yurti tarixini bilishi, vatanparvar bo'lishi lozim. Ta'lim-tarbiya tarixi, pedagogika tarixi fanidan xabardor bo'lmay turib, o'qituvchilik qilish mumkin emas.

O'qituvchi o'quvchilarga bilim berish, ma'lumotli qilish, tarbiyalash maqsadida unga tizimli ta'sir ko'rsatadi. Bunda psixologiya va ijtimoiy omillarga asoslanadi. Ya'ni ta'sirning samarasini bilish uchun o'quvchining sezgi, idroki, tasavvur, diqqat va tafakkur - fikrlash jarayonining qanday kechayotganini bilishga asoslanib ta'sir ko'rsatish rejasini belgilaydi. Ayniqsa, yosh davrlari psixologiyasini o'qituvchi chukur bilishi talab etiladi. Buni yaxshi bilgan o'qituvchi esa har bir bolaning yosh va individual xususiyatlarini hisobga olgan holda bolaga yondashadi va unga samarali ta'sir ko'rsata oladi. Ma'lum ma'noda o'qituvchilarga xizmat qiladigan psixologiya turkumidagi fanlarni ham pedagogika fanlari tizimiga kiritish mumkin.

Falsafa fani esa pedagogika fani uchun metodologik asos bo'lib xizmat qiladi. Falsafa pedagogikani ilmiy usullar bilan qurollantiradi, ta'lim va tarbiyaning ob'ektiv qonun-qoidalarini ishlab chiqishga manba bo'ladi.

Etika va estetika fanlari pedagogikaning tarbiya nazariyasi bo'limi bo'yicha ma'lumot beradi. Bu fan o'quvchining xulqi, odobi me'yorlarini aniqlash, belgilash hamda go'zallikni chin ma'noda tushuntirish, o'quvchi ongida hayotning jozibali, nafis qirralariga bevosita rag'bat uyg'otish borasida pedagogika fani bilan aloqadadir.

Fanlarni o'qitish yo'llari didaktikaga aloqador, chunki har qanday fanni o'qitilish usuli shu fanning mazmuni, tizimini o'quvchilar tomonidan o'zlashtirib olinishiga xizmat qiladi. Demak, pedagogika fani bolalar anatomiyasi, fiziologiyasi, bolalar gigiyenasi va pediatriya kabi fanlar bilan ham mustahkam aloqada, bu fanlar bir-biriga chambarchas bog'liqdir.

Turli sohada bilim oluvchi o'quvchilarni o'qitish va tarbiyalashning nazariy hamda amaliy tomonlarini pedagogika fani tarmoqlari yoritib beradi. Pedagogikaning quyidagi tarmoqlari mavjud:

Umumiy pedagogika (maktab yoshidagi o'quvchilarni tarbiyalash va o'qitish haqida); maktabgacha tarbiya pedagogikasi (maktabgacha yoshdagi bolalarni tarbiyalash bilan shugullanadi); madaniy-oqartuv pedagogikasi (madaniy - ma'rifiy ishlarni boshqarish muammolarini o'rganadi); kasb-hunar ta'limi pedagogikasi; harbiy pedagogika (armiya sardorlari va o'quvchilarini vatanimizning shon-sharafi va or-nomusi uchun yetuk kurashchi, harbiy qurol-yarog'lardan samarali foydalana oladigan yoshlarni tarbiyalash yo'nalishi); oila pedagogikasi; maxsus pedagogika (Oligofreno-akli zaiflarga, tiflo-ko'zi ojiz bolalarga, surdo - kar-soqov bolalarga tarbiya berish); metodika.

Mavzu yuzasidan topshiriq

“Ta'lim to'g'rsida”gi Qonun va “Kadrlar tayyorlash milliy dasturi ” asosida O'zbekistondagi ta'lim tizimi va turlarini chuqur o'rganib, “O'zbekistonda ta'lim tizimi” mavzusida seminarga tayyorlanib kelish.

Mavu: YUNESKO TASHKILOTINING TASHKIL TOPISHI VA FAN TEXNIKA TARAQQIYOTI

Reja:

1. YUNESKO tashkilotining tashkil topishi
2. Fan va texnikani rivojlanishiga qaratilgan YUNESKO dasturlari.
3. O'zbekiston va YUNESKO.

YUNESKO Birlashgan Millatlar Tashkilotining ta'lim, fan, madaniyat masalalarini rivojlantirishga ixtisoslashtirilgan tashkiloti bo'lib, u 1946 yilda tashkil etilgan. BMT ikkinchi jahon urushidan keyin suveren davlatlarning ixtiyoriy birlashuvi asosida jahonda tinchlik va xavsizlikni saqlash hamda davlatlar o'rtasida tinch hamkorlikni rivojlantirish maqsadida tuzilgan. BMT o'zining tuzilishiga ko'ra Bosh Assambleya (Yalpi majlis), Xavsizlik kengashi, Xalqaro sudga ega. Bulardan tashqari BMTning doimiy amalda bo'lgan faoliyatini Kotibiyat olib boradi va uning ishini Bosh Assambleya saylab qo'yadigan Bosh Kotib boshqarib boradi.

Bosh Assambleya har yili jahon siyosatining dolzarb muammolarini muhokama qiladi va bu masalalar bo'yicha BMTga a'zo bo'lgan davlatlarga yoki Xavsizlik Kengashiga tavsiyalar beradi.

Hozirgi kunda BMTning YUNESKO tashkiloti, Bolalarni Himoya qilish Tashkiloti (YUNISEF), Oziq ovqat va Qishloq xo'jaligi masalalari bilan shug'ullanuvchi “FAO” tashkiloti, Xalqaro mehnat tashkiloti (XMT), Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (JSST), Atom energiyasi bo'yicha xalqaro vakillik (MAGATE), Kosmik fazodan tinch maqsadda foydalanish Komiteti, Xalqaro

Elektr Aloqalari Ittifoqi singari o'nlab tashkilotlar davlatlar o'rtasidagi o'zaro munosabatlarni muvofiqlashtirishda jahon siyosatining yetakchi kuchiga aylanib bormoqda.

1993 yilgi ma'lumotlarga ko'ra YUNESKO tashkilotiga 171 davlat, jumladan O'zbekiston ham a'zo

Bu tashkilotning qarorgohi Fransiyaning poytaxti Parij shahrida bo'lib, uning bosh organi- Bosh direktordir.

Bu xalqaro tashkilotga a'zo bo'lgan mamlakatlarning vakillari 2 yilda bir marta o'zlarining Bosh konferensiyalariga to'planadilar. Bu anjumanda ular YUNESKOning keyingi 2 yillik faoliyatining dasturini qabul qiladilar, Ushbu dasturni amalga oshirish uchun unga a'zo bo'lgan davlatlar mablag'- byudjet ajratadilar.

YUNESKO faoliyatida xalqaro hamkorlik, tinchlikni saqlash masalalari asosiy o'rinni egallaydi.

YUNESKO faoliyati o'ta xilma-xil va ko'p qirralidir. Uning ta'lim sohasidagi ishlari ko'p yo'nalishlarda olib boriladi. Jumladan, rivojlanayotgan mamlakatlarda savodsizlikni tugatish, jahon ta'limi rivojlanishidagi tendensiyalarni tahlil qilish va uni ommalashtirish, u yoki bu mamlakatda ta'lim bo'yicha olib borilayotgan siyosatni ham moddiy ham ma'naviy rvg'batlantirish va boshqalar.

YUNESKO mazmunli ta'limning hamma uchun birday imkoniyat doirasida bo'lishini ta'minlash, uning uzluksizligini qaror toptirish, ta'limni va uning shaklini kelajakda rivojlanishi tamoyillaridan kelib chiqadi.

O'qituvchi kadrlar tayyorlash, ularning nazariy-amaliy saviyasini muttasil oshirib borish, ba'zi mamlakatlarda muammo bo'lib hisoblangan xotin-qizlarning erkaklarning bilan teng bilim olish huquqlarini ta'minlash, ekologik ta'limni yo'lga qo'yish, darslik va dasturlarni takomillashtirish, mamlakatlar o'rtasida ta'lim bo'yicha hamkorlikni butun choarlar bilan rivojlantirish va juda ko'p boshqa masalalarni hal qiladi.

Bu faoliyatning barchasi yoshlarga jahon talablari ruhida ta'lim berish, ularni xalqaro hamkorlik, o'zaro ishonch, do'stlik, birodarlik ruhida tarbiyalashga qaratilgandir.

Fan va texnologiyani rivojlantirish borasida YUNESKO bir qator davlatlararo dasturni amalga oshirdi. Bu dastur asosan, ekologik muhitni yaxshilash, atrof-muhitni muhofaza qilish bilan bog'liqdir.

Hozirgi dunyoda millatlar va xalqlarning madaniy, tarixiy meroslarini, osori atiqalarini asrash, avaylash, kelajak avlodlar uchun uni saqlash, ta'mirlash ishlari katta ahamiyatga molikdir. Bu masalada YUNESKO asosiy o'rinni egallaydi. Uning ro'yxatiga jahon tarixiy yodgorliklarining iftixori hisoblangan Buyuk Xitoy devori, London Taueri, Klimentjarodagi milliy park va boshqa minglab ob'ektlar kiradi.

1993 yildan boshlab O'zbekistonning Samarqand, Buxoro, Xiva, Qo'qon, Toshkent va boshqa joylaridagi ko'plab tarixiy obidalar ana shu ro'yxatga kiritildi.

YUNESKO faoliyati tarkibiga yana xalq og'zaki ijodiyoti, folklor, o'lanlar, aytishuvlar, maqomlar, xalq kuylari, laparlarni saqlash ham kiradi.

Adabiyot bo'yicha YUNESKOning roli ayniqsa salmoqlidir. Jahon adabiyoti, uning shoh asarlari, adabiy meros ayniqsa u tomondan e'zozlanib, ular to'planadi va jahonning turli tillariga tarjima qilinib, bosmadan chiqariladi va tarqatiladi.

YUNESKO yana ommaviy axborot vositalarini rivojlantirish, jahon ahlini voqea va hodisalardan voqif qilish masalalariga ham faol qatnashib uning rivojlanishiga ko'maklashadi. U ko'plab vaqtli matbuoi nashrlariga xomiylik qiladi. Uning "Kurer YUNESKO" jurnali mashhur bo'lib, 50 yildan oshibdiki, jahonning 32 tilida Breyli shrifti bilan nashr qilib tarqatiladi.

1992 yil 2 martda O'zbekiston BMT ga a'zo bo'lgach, BMTning barcha tashkilotlariga haqli a'zo bo'lib kira olish huquqiga ega bo'ldi. Shu bois O'zbekiston 1993 yil 26 oktyabrda YUNESKOga a'zo bo'lib kirdi.

1993 yil YUNESKOning ko'zga ko'ringan ekspertlari yurtimizga tashrif buyurib, Samarqand, Buxoro, Xiva shaharlarining tarixiy obidalarini bilan tanishdilar. Natijada bu yodgorliklarni qayta tiklash va ta'mirlash dasturi tuzildi va bu dastur 1995 yildan amalga oshirila boshlandi.

1994 yil aprelda YUNESKOning barcha bo'limlarining vakillari Toshkentga kelishdi. Ularning bu tashrifidan maqsad Markaziy Osiyo respublikalarida YUNESKOning vazifalarini aniqlab olishdan iborat edi. Samarqandda YUNESKO tasarrufidagi Markaziy Osiyo respublikalarini o'rganish instituti tashkil etishga qaror qilindi. Bu institut jahonning shu mintaqasida o'rganish bo'yicha eng yirik markaz bo'lib qoladi.

YUNESKO tashabbusi bilan Parijda Muhammad Tarag'ay Ulug'bek tavalludining 600 yillik yubiley tantanalari bo'lib o'tdi. Samarqan, Buxoro, Xiva shaharlarining yubileylari o'tkazildi.

YUNESKO ekologik muammolarni hal etishda ham yordam ko'rsatishga tayyor.

BMT jahon madaniyati va ma'rifatini rivojlantirish o'n yilligini (1988-1997) o'tkazishga qaror qilingan edi.

YUNESKO ham shu doirada faoliyat yurgizib, "Buyuk Ipak Yo'li" ni kompleks o'rganish dasturini qabul qildi. Bu dasturning maqsadi Sharq bilan G'arb o'rtasidagi quruqlikdagi va dengizdagi savdo yo'lining salohiyatini aniqlash, tiklashdan iborat bo'lsa, ikkinchi tomondan bu yo'l Sharq bilan G'arbning madaniy va ma'rifiy hamkorligini ham bir-biriga bog'lovchi ko'priklarni ochib berish, uni tiklashdan iboratdir.

Bu tadqiqotlar to'rt asosiy yo'nalishda olib borilmoqda:

1. Ipak yo'li mamlakatlariga kiruvchi xalqlarning tili va yozuvini o'rganish.
2. Karvonsaroylar o'rnini aniqlash va ularni qayta tiklash, pochta aloqalarini yo'lga qo'yish;
3. Kosmik arxeologiyani qayta jonlantirish;
4. Jahon turistlar tashkiloti bilan hamkorlikda ipak yo'li bo'ylab turistik yo'nalishlarni ochish va uni harakatga keltirish.

YUNESKOning tashabbusi va hamkorligi bilan O'zbekistonda qator madaniy ma'rifiy tadbirlar o'tkazish davom etmoqda

Mavzu yuzasidan topshiriq

“YUNESKONing O'zbekiston ilm fani va madaniyati rivojida o'zining mavzusida qisqacha matn tayyorlash.

Mavzu: CHET EL TA'LIMI TARAQQIYOTINING ASOSIY YO'NALISHLARI

Reja:

1. Rivojlangan davlatlardagi ta'lim islohatlari. O'quv dasturlarini qayta ko'rib chiqish.
2. Integratsiyalashtirilgan va maxsus kurslar, kasbga yo'naltirish.
3. Ta'limni tabaqalashtirib olib borish muammolari.
4. Xorijda maxsus maktablar

O'zbekiston ta'lim tizimi keng qamrovli islohatlarni hamda qayta qurish ishlarini amalga oshirishdek murakkab jarayonni boshidan kechirmoqda. Ulardan ko'zda tutilgan maqsad - maktab faoliyatini demokratlashtirish, uning insonparvarlik tamoyillarni rivojlantirish, shu asosda o'quv tarbiya ishlari mazmunini uning shakl va uslubini kompleks yangilash va yanada takomillashtirishdan iboratdir. Bu vazifalarni muvofaqiyatli hal qilishning muhim shartlaridan biri chet el maktabi va pedagogikasi tajribalariga munosabatni tubdan o'zgartirishdan iborat ekanligini hayotning o'zi ko'rsatmoqda.

Bu tajribalarni o'rganish orqali biz ta'limda xato va yangilishlardan, shubxali xulosalarda o'zimizni saqlashimizdan tashqari ta'lim tarbiyada qotib qolgan, eskirgan, o'z dolzarbligini yo'qotib borayotgan ish shakllari va uslublarda tezroq xolos bo'lish bilan birga, uni munosib tarzda yangilashda qo'shimcha boy manbalarga ham ega bo'lamiz.

Ta'lim- tarbiyada samarali islohotlarni amalga oshirish talab etilayotgan hozirgi davrda esa ilmiy texnika taraqqiyoti, yangi texnologik revolyusiya sharoitida muvaffaqiyatli faoliyat ko'rsata oladigan jamiyat a'zolarini yetishtirib berish, yosh avlodni kasb – xunarga yo'naltirishda davlat xizmatini xamda o'rta ta'limning ko'p variantli uchinchi bosqichini joriy etish, ta'lim mazmunini yaxshilashda pedagogik vositalarni qo'llash, ta'limda tashabbuskorlik va ijodkorlikka keng yul ochish, uning muxim tizimlarini yaratish kabi chet el tajribalarini o'rganish ayni muddaodir.

Rivojlangan xorijiy davlatlarda ta'limning mamlakat ichki siyosatiga faol ta'sir etadigan ijtimoiy jarayon ekanligi, e'tirof qilingan xaqiqatdir. Shu tufayli ham chet mamlakatlarda maktab ehtiyojini iqtisodiy ta'minlashga ajratilayotgan mablag' miqdori yildan yilga - oshib bormoqda.

Yaponlarda masalan, «maktab muvoffiqiyati va farovonlik timsoli» gina bo'lib qolmay, «u insonlarni yaxshilaydi», degan fikr ishonch va e'tiqodga aylangan.

Ta'lim to'g'risidagi g'amxurlik taniqli siyosatchilarning xam xamisha diqqat – etiborida bo'lgan. Shuning uchun xam AQSh ning sobiq Prezidenti R.Reyganni, Buyuk Britaniya Bosh vaziri M.Techcherni, Fransiya Prezidenti F.Mettiranlarni maktab islohotining tashabbuskorlari deb bejiz aytishmaydi. F.Mitteran maktabni «Jamiyatini harakatlantiruvchi kuch» deb hisoblagan.

Rivojlangan mamlakatlarda pedagogik tadqiqotlarni amalga oshiradigan ko'p sonli ilmiy muassalar ishlab turibdi. Germaniyada ularning ikki mingdan ortiq. Fransiya, AQSh, Yaponiyada ta'lim tarbiya nazariyasi muammolari bilan yuzlab davlat va xususiy tashkilotlar Universitetlar pedagogik tadqiqot markazlari shug'ulanmoqdalar. Ular faolitini esa xalqaro ta'lim markazlari, masalan, AQSh da xalqaro instituti muvofiqlashtirib bormoqda. Ko'pchilikning faoliyati o'quv dasturini takomillashtirish va qayta qurishga qaratilgan.

O'quv dasturlarini qayta ko'rib chiqish.

Maktab dasturlarini o'zgartirish ikki asosiy yo'nalishda: ekstensiv va intensiv yo'l bilan amalga oshiriladi.

Birinchi holatda o'quv muddati uzaytiriladi, o'quv materiallari hajmi ko'paytiriladi; ikkinchi holda esa mutlaqo yangi dastur yaratiladi. Bu o'rinda ikkinchi yo'l, ko'pchilik mutaxassislarning e'tiroficha, maqbul hisoblanadi.

1961 yilda «Bosh yangi bazis» tamoyillari asosida AQSh o'rta maktablarni islohot qilish boshlangan edi.

Buning mohiyati shundaki, ingliz tili va adabiyoti (to'rt yil), matematika (to'rt yil), tabiiy bilimlar (uch yil), ijtimoiy fanlar (uch yil), kompyuter texnikasi (yarim yil) kabilardan iborat besh yo'nalishdagi majburiy ta'lim joriy qilindi.

Har bir yo'nalish o'z navbatida bir necha qismga bo'linadi. Masalan, matematika, algebra, trigonometriya, ish yuritish, kompyuter texnikasini qo'llashdan iborat barcha majburiy predmetlar tarkibiga yangi kurslar kiritldi. 1985 yildan etiboran barcha yuqori bosqich kollejlarning to'qson foizi shu besh bazisli tamoyillar asosidagi dasturlar bina ish olib bormoqdalar. Natija: majburiy tayyorgarlik buyicha ta'lim xajmi qisqardi,shu bilan bir qatorda dastur chuqurlashtirilib o'rganiladigan kurslar hisobiga tig'izlashtirildi.

XX asrning 80- yillarida majburiy ta'lim hajmini qisqartirish jarayoni yanada chuqurlashtirildi. Hatto ayrim kollejlarda bu sohada uch yangi: ingliz tili va adabiyoti, matematika, ijtimoiy bilimlar bazislari asosida ish olib borilmoqda. Ta'limning boshqa turlari esa iqtisoslashtirish davrigacha amalga oshiriladigan bo'ldi.

Amerikadagi ko'zga ko'ringan «Found Karnegi» pedagogik markazi bu dasturni XXI asr dasturi deb baxolamoqda. O'quv dasturlarini qayta qurish jarayoni g'arbiy Yevropa davlatlarida ham amalga oshirilmoqda. Masalan , Buyuk Britaniyada ta'lim vazirligining tavsiyalariga muvofiq o'quv rejasi va dasturini ta'lim muassasalarining o'zlari belgilaydilar mazkur tavsiyalarga muvofiq 50 foiz o'quv soatlari o'qitilishi shart bo'lgan «yadro» predmetlar: ingliz tili adabiyoti, matematika, din darsi jismoniy tarbiyaga ajratiladi. O'quv soatlarining boshqa

qismi esa o'qitilish shart hisoblanib, tanlab olingan predmetlarga (gumanitar, tabiiy matematik) ajratiladi.

80 yillardan boshlab Buyuk Britaniyada ham AQSh dagi singari o'rganilishi majburiy bulgan fanlar doirasi kengaytirildi. Ingiliz tili va adabiyoti, matematika va tabiiy fanlar o'quv setkasining yadrosini tashkil etadigan buldi. Qolgan predmetlarni tanlab olish o'qvchilar va ota- onalar ixtiyoridadir.

«Yangi dunyo» ning pedagogik g'oyalari Fransiya va Germaniya ta'limiga ham sezilarli ta'sir etayotir.

Germaniya to'liqsiz o'rta maktablarida asosiy predmetlar bilan bir qatorda tanlab olinadigan ximiya, fizika, chet tillari kiritilgan o'quv dasturlari ham amalga oshirilayotir. Bu o'quv dasturi tobora to'liqsiz o'rta maktab doirasida chiqib, o'rta maktablar va gimnazialarni ham qamrab olmoqda.

Fransiya boshlangich maktablarida ta'lim mazmuni ona tili va adabiyoti hamda matematikadan iborat asosiy, tarix, geografiya, axolishunoslik, tabiiy fanlar, mexnat ta'limi, jismoniy va estetik tarbiya kabi yordamchi predmetlarga bo'linadi.

Yaponiya maktablari ikkinchi jahon urushida keyinoq Amerika ta'limi yulidan bordi. Lekin shunga karamay, bu ikki mamlakat o'quv dasturida qator farqlar ko'zga tashlanadi. Yaponiyada o'quv dasturlari jiddiy murakkablashtirilgan asosiy fanlar majmui ancha keng, bir qator yangi maxsus va o'quv fakultativ kurslar kiritilgan. Masalan, umumiy ta'limi maktablarining yangi musiqa ta'limi o'quv dasturiga milliy va jahon mumtoz musiqasini o'rganish ham kiritilgan.

Yapon xalqida «Hamma narsa unutilganda ham ta'lim esda qoladi» degan xikmatli gap bor. Aftidan, rivojlangan davlatlarda o'quv dasturining rivojlanishi mana shu yo'nalish asosida qurilmokda.

Integratsiyalashtirilgan va maxsus kurslar

Asosiy o'quv dasturlariga ma'lum cheklanishlarni kiritish, alohida predmetlarni o'rganishni kuchaytirib, ularni chuqur o'zlashtiradi va o'qvchilarni ortiqcha «yuk» xolos qiladi. Bu masalani ijobiy hal etishda o'quv kurslari Integratsiyasini amalga oshirish yordam beradi.

Hozirgi paytlarda rivojlangan mamlakatlar o'quv dasturiga Integratsiyalashtirilgan kurslardir kiritish to'la amalga oshirildi. Fransiya maktablarida ularga 6-10 foiz, Buyuk Britaniya maktablarida 15 foiz o'quv soatlari ajratildi.

Bu muammoni to'ldirish, o'qvchilarning u yoki bu kursga bo'lgan ehtiyojini to'laroq qondirish uchun maktablar alohida predmetlardan chuqurlashtirilgan kurslarni tavsiya etmoqdalar. Masalan, G'arbiy Yevropa maktablarida 15 foiz o'qvchilar fizika fanini chuqurlashtirib o'rganayotirlar.

Keyingi uch yil ichida AQSh da ilmiy bilimlarni chuqurlashtirib o'rgatishni ta'minlash maqsadida Integratsiyalashtirilgan kurslarning turli variantlari ishlab chiqilmoqda.

Chet- el tajribalari shuni kursatadiki, ta'lim mazmunini qayta qurish ishida shoshma – shosharlikka yql qo'yib bo'lmaydi. Fikrimizcha bu soxada samaraliroq yul Integratsiya va ixtisoslashtirishga asoslangan o'quv dasturlarini yaratishdir.

Mehnat ta'limi va kasbga yo'naltirish ishlaridagi o'zgarishlar.

Iqtisodiy jihatdan rivojlangan mamlakatlarda mehnat ta'limini hamda kasbga yunaltirish borasida amalga oshirayotgan ishlarning eng e'tiborga loyiqlari shu ta'lim bo'yicha o'quv dasturlarini kengaytirish; professionalizimga yuz tutish, kuchli moddiy ba'zani barpo etish yulidir. Har holda 1977 yilda AQSh da qabul qilingan «Mehnat faoliyatiga tayyorlash akti» ning asosiy g'oyasi ham shunga qaratilgan. Umuman AQSh da bu masalaga munosabat jiddiy. Kollejlarda kotedjlar kurish, avtomobillarni ta'mirlash, kompyutyerlarni terish kabi Amaliy faoliyat mavjudki, ular o'quv muassasalariga ma'lum miqdorda daromad ham keltirmoqda.

Mehnat ta'limi bilan bir qatorda kasbga yo'naltirish ishlari ham zamon talablariga ham oxang takomillashmoqda. Kasbga yo'naltirish darslari barcha rivojlangan davlatlarda mavjud. Bunday darslarda mehnat olamidagi o'zgarishlar va tendensiyalar, kasb – kor sohibi bo'lish imkoniyatlari ham hrgatiladi. Bunday darslarni Fan o'qituvchilari hamda maxsus kasbga yo'naltirish ishlari bo'yicha maslahatchilar olib boradilar. Bulardan tashqari kasbga yo'naltirish konsultatsiya punktlari ham mavjud bulib, ular yuqori sinf o'quvchilari va ota-onalarga soha bo'yicha konsultatsichlar tashkil etadilar. Bunday konsultatsiya punktlari maktablar tarkibiga kirmaydi. Ular yo xususiy mexnat birjalari tasarrufida bo'ladi.

Kasbga yo'naltirish ishlarini tashkil etishida korxonalar amalga oshrayotgan ishlar ham e'tiborga molikdir.

Ularning shtatli konsultatsiyalari maktablarda kasbga yo'naltirish bo'yicha keng qamrovli tushuntirish ishlarini olib boradilar.

Ta'limni tabaqalashtirib olib borish muammolari.

Maktablarda amalga oshirilayotgan islohatlar ta'lim ishini tabaqalashtirish muammolarini keltirib chiqardi.

Lekin masalan atrofida hali qarama qarshi fikrlar ko'p. Yevropa iqtisodiy Hamjamiyatining 1983 yilda e'tirof etishicha, ta'limda ijtimoiy tengsizlik kayfiyati hukm surmoqda. Bunga pul to'lab o'qish, sinfda yoki kursda o'quv kursini o'zlashtira olmay ikkinchi yilga qolib ketish, imtixonlarni o'ta talabchanlik asosida o'tkazish sabab bo'lmokda.

Masalan, Fransiya boshlang'ich maktablari o'quvchilarining teng yarmi, litseylar o'quvchilarning 60 foizi fanlarni o'zlashtira olmay takroriy o'quv yiliga qolib ketmoqda.

Ikkinchi yili ko'p sonli imtixonlar sabab bo'lmoqda. Bu mamlakatning boshlang'ich va o'rta maktablarda bolalar 650 ta imtixon va zachyotlar topshiradilar.

Imtixonlardan yiqilish o'quvchilarning asab va ruhiy holatiga qattiq ta'sir utkazadigan vaziyatlar, hatto fojeali voqealar ruy berish hollari uchraydi. Bunday vaziyat shubhasiz, faqat ota-onalar ichidagina emas, o'qituvchilar orasida ham keskin noroziliklarga sabab bo'lmoqda.

1983 yildagi AQSh davlat dalolatnomalardan biri to'g'ridan to'g'ri «mamlakat xavf ostida» deb nomlangan. Unda o'quvchilar o'zlashtirishdagi «o'rtamiyonachilik» 70-80 foizni tashkil etayotganligi, funksional savodsizlik avj olayotganligi bayon etilgan.

80 yillarda AQSh o'quvchilarining 50 yillarga nisbatan reyting ko'rsatkichi 973 dan 893 ga tushdi Fransiyada xam 3 litseychidan biri muvoffaqiyatga uchrayotir.

Ta'limda ruy berayotgan bu salbiy holatni bartaraf etish to'ldiruvchi ta'lim zimmasiga tushadi.

To'ldiruvchi ta'lim maktabgacha tarbiya muassalarida, maktab va litseylarda amalga oshrilmoqda. AQSh da bu xizmatga ommaviy axborot vositalarining imkoniyatlari ham safarbar etilgan, Milliy telekompaniya maxsus o'quv kanali orqali 130 soatlik o'quv ko'rsatuvlari tashkil etdi.

O'quv jarayonlarini tabaqalashtirib olib borish bo'yicha chet mamlakatlarning ko'pchiligida tadqiqotlar davom ettirilmoqda.

Mavzu yuzasidan topshiriq

Chet el ta'limi taraqqiyotining asosiy yo'nalishlarini tahlil qilib, qisqacha matn tuzing.

Mavzu: AMERIKA QO'SHMA SHTATLARIDA TA'LIM TIZIMINING TUZILISHI VA O'ZIGA XOS TOMONLARI

Reja:

1. Amerika ta'lim tizimining tarkibi
2. AQShda maktabgacha va boshlang'ich ta'lim.
3. O'rta va oliy ta'limning o'ziga xosligi.
4. O'qituvchilar tayyorlash va malaka oshirish

AQSh da ta'lim tizimining tuzilishi quyidagicha:

- bolalar 3 yoshdan 5 yoshgacha tarbiyalanadigan maktabgacha tarbiya muassasalari;
- 1-8-sinflargacha bo'lgan boshlang'ich maktablar (bunday maktablarda bolalar 6-yoshdan 13- yoshgacha o'qiydilar);
- 9-12-sinflardan iborat o'rta maktablar (bu maktablarda 14-17) yoshgacha bo'lgan bolalar ta'lim oladilar).U quyi va yuqori bosqichdan iborat.

Amerika Qo'shma Shtatlarida navbatdagi ta'lim bosqichi oliy ta'lim bulib, u 2 yoki 4 yil o'qitiladigan kollejlarda hamda dorilfununlarda amaga oshiriladi.

Sunggi bosqich dorilfununlar va boshka oliy o'quv yurtlari tarkibida tashkil etilgan aspirantura yoki doktoranturalardir.

AQSHda majburiy ta'lim 16 yoshgacha amal qiladi. Bu mamlakatdagi o'quv yurtlarida davlat jamoa, xususiy tasaruflarida va diniy muassasalar ixtiyorida bo'lishi mumkin .

SHunisi diqqatga sazovorki, AQSH maktablarining bitiruvchi sinf o'quvchilaridan tashqari barcha o'quvchilar ta'tillar paytida asosan ish bilan band bo'ladilar. AQSh maktablarida o'quv yili 180 kun. Bir soat dars 45-50 minut.

Amerika konstitutsiyasiga muvofiq ta'lim tizimi tasarrufidagi shtatlar boshqaruv muassasalari ixtiyoridadir. 1979 yilgacha ta'limni mablag' bilan ta'milash, ta'limda davlat siyosatini amalga oshirish, o'quv yurtlarida faoliyatini muvofiqlashtirib borishini Sog'liqni saqlashi, Ijtimoiy ta'minot va ta'lim ishlari vazirlari olib borar edi. 1979 yilda Ta'lim vazirligi mustaqil bo'lib ajralib chiqdi.

Ta'lim tizimlariga mablag' ajratish bo'yicha AQSh dunyo mamlakatlari o'rtasida yetakchi o'rinlardan birini egallaydi. AQSh ta'lim tizimining rivojlanish sur'ati ancha yuqori bo'lib, uning boshlang'ich ta'lim bosqichida o'qishi lozim bo'lgan bolalarning 99,9 foizi, o'rta bo'g'ini 94,5 foizi ta'lim oladi. O'quvchilar umumiy sonining 46 foizi o'rta maktabning tamomlangach, kollej va universitetlariga kiradilar. Barcha toifadagi ta'lim maskanlarida 58 million yosh, shu jumladan ta'limning oliy bosqichida 12 million yigit qiz tahsil oladi. AQShda har 10 ming aholiga 307 talaba to'g'ri keladi. Bu jaxonda yuksak ko'rsatkichlardan biridir.

Bulardan tashqari AQShda har yili 33 million kishi uzluksiz ta'lim malaka oshirish tizimlarida bilim oladilar. Mamlakatda 3 million o'qituvchi mehnat qiladi. Har yili o'rta maktabni 3 million o'quvchi, bakalavr darajasidagi esa 300 ming kishi tugallaydi, yiliga 30 ming kishi doktorlik ilmiy darajasini oladi.

Maktabgacha tarbiya

Amerika boy mamlakat. Lekin bu mamlakatda bolalar uch yoshga tugunlaricha onalarga turli moddiy imtiyozlar berish ko'zda tutilmagan.

Farzandlarga qarab uyda o'tiradimi yoki enaga yollab ishga tushadilarmi, bu onalarning ishi. O'zbekistondagi kabi keng va shinam, ikki qavatli, o'ynaydigan, uxlaydigan ovqatlanadigan alohida xonalari bo'lgan bog'cha va yaslilar Amerikada odob tusiga kirgan emas. Enaga yollash oila uchun haftasiga 200 dollardan kam tushmaydi. Bu mamlakatda 30-40 bolaga mo'ljallangan xususiy va davlat tasarrufidagi bog'chalar mavjud. Ular enaga yolashtan bir oz arzonroqqa tushadi. Lekin xar ikki holda ham, uydan olib borgan ovqatlarni edirishadi, krovatchalar, ko'rpa, to'shak, yostiqni ota-onalar olib borishadi. Amerika bizdagidek taomnomalar o'quv dasturlari yo'q. Bolalar yozda atrofdagi ko'klamzorlarida o'ynab dam oladilar.

Bu bog'chalarda ham bolalar yoshlarida qarab turli guruhlarda tarbiyalanadilar, ularga tarbiyachi mutaxassis qaraydi, ular ovqatni tayyorlab beradi turli qo'shiqlar, she'rlar o'rgatadi, quvnoq o'yinlar uyushtiradi. Ammo har kim o'uz uslubiga muvofiq ishlaydi, umumiy qoidalar, o'quv dasturlari joriy qilinmagan.

Lekin bolalar uchun haqiqiy ta'lim-tarbiya jarayoni ular 5 yoshga to'lganlaridan keyin boshlanadi. Ana shu yoshda ular «Kinder garden» deb ataluvchi tayyorlov bog'chalariga jalb etadilar. Ular hukumat tasarrufida bo'lib bog'chalar yoki maktablar tarkibida tashkil etiladi. Bolalarni maxsus «Maktab avtobusida» uyga olib keladilar va maktabga olib boradilar. Bunday avtobuslar yo'l-tarnsport xodisalaridan to'la muhofaza etilgan; sariq ranga bo'yalgan uning

signallariga barcha transport vositalari itoat etishga majburdirlar. Maktab avtobuslarini boshqa transport vositalari quvib o'tishi mumkin emas, tartibni buzganlar qattiq jazolanadilar.

AQSh televideniya kanalida «Sezam ko'chasi» deb nomlanuvchi ko'rsatuvlar dasturi mavjud, u o'quvchilarga ingliz tili, alifbo, arifmetik amallarini, bajarish sanash, koinot, tabiat, jugrofiya, tarix, bo'yicha bilimlarni o'ta kiziqarli tarzda singdirishga harakat qiladi.

Amerika ko'pmillatli mamlakat. Lekin har bir millat o'z farzandiga milliy urf-odatlarini tilini o'rgatishga jidiy ahamiyat beradi. Ko'pincha bu vazifalarni katta avlod amalga oshiradi.

O'zbeklar ham o'z ona-tilini, urf-odatlarini dinini o'z farzanlariga singdirishga astoydil intiladilar.

O'zbek bolalari o'am Markaziy Osiyoda o'z mamlakatlari borligini biladilar, g'oyibona intiladilar, u haqda ko'p narsalarni ko'rish, eshitish, o'qishni istaydilar.

O'zbekistonga kelish har bir amerikalik o'zbeklarning muqaddas orzusidir.

Besh yoshli bolalar bilan olib boriladigan mashg'ulotlarning asosini ularni maktabga tayyorlash tashkil etadi. Olti yoshli bog'cha guruhlarida bo'lsalarda, lekin bu guruhlardagi ta'lim boshlang'ich sinfdagi ta'limga yaqin turib, amalda uning dastlabki bosqichi hisoblanadi. Maktabgacha tarbiya muassasalarning ta'lim dasturi ko'p jihatdan ota onlar bilan hamkorlikda ish olib borishga mo'ljallangan, u pirovard natijada bolalarni boshlang'ich maktablarga puxta tayyorlab berishga xizmat qilishi kerak.

Boshlang'ich maktab

Boshlang'ich maktablarning asosiy vazifasi 6 yoshdan 15 yoshgacha bo'lgan bolalarga tulaqonli bilim, ta'lim berish ularning umuminsoniy, axloqiy xislatlariga ega bo'lib shakllanishi ta'minlashdan iboratdir.

Boshlang'ich sinflarda o'qitiladigan o'quv predmetlari va dasturlari bolalarning yoshi, muhitiga moslashgan bo'lib, ular o'quvchilarning umumiy savodxonligini ta'minlab berishdan tashqari ma'lum darajada kasb yo'nalishiga ham ega qiladi.

Sinfdan-sinfga ko'chirish o'quvchining o'qish tezligi, yozuvi, xusnixati, arifmetika, tarix, geografiya, musiqa va san'at kabi predmetlarni boshlang'ich sinf dasturi hamda darsliklari doirasida qanday o'zlashtirib olganligiga qarab belgilanadi.

Amerika maktablarida o'quv-tarbiya ishlari bilan bog'liq masalalarni to'raligicha xar bir shtat o'ziga mustaqil belgilab olish xuquqiga ega. SHu boisdan boshlang'ich maktablarda o'quv davomiyligi turli shtatlarda turlicha belgilangan. YA'ni boshlang'ich ta'lim 4,5,6,8 yillik bo'lishi mumkin. O'quvchilar shu davr ichida ingliz tili, ijtimoiy fan, tabiat va gigiena, matematika, xunarmandchilik va san'at, badantarbiya va sport predmetlaridan saboq oladilar. AQSh maktablarida o'qish har bir o'quvchi uchun faxr-iftixor bulishiga o'quvchi bilimi imkoniyati, nuqtai nazariga ishonch hissini tarbiyalashga katta e'tibor beriladi. O'quvchilarni maktabdan bezdirish, ularni darslarga ishtiyoqsiz va loqayd bo'lib qolishlari favqulodda salbiy holat hisoblanadi.

O'rta maktab

AQSh da to'laqonli o'rta maktab sirasiga 10,11,12-sinflar kiradi. 7,8,9-sinflarni aksariyat holda quyi hrta maktab deb ham yuritiladi. Binobarin, quyi o'rta maktab kursini muvafaqiyatli o'taganlar yukori bosqichga- to'laqonli o'rta maktabda qabul qilinadilar.

Ma'lum darajada 9-sinfni bitirganlar yuqori o'rta maktablarga tanlov yulli Bilan qabul qilinadilar lekin yuqori o'rta maktablar o'quvchilarning bilimiga qarab tabaqalashtirilganligi tufayli 86,4% o'quvchi ularga qabul qilinadi.

Amerikalik yoshlarning ko'pchiligi o'rta maktablarni tugatgach, tegishli diplom va maxsus kurslarni bitirganliklarini isbotlovchi hujjatlar oladilar. O'quvchilar odatda ma'lum bir sinfni, kurs yoki maktabni yakunlashda test sinovlarga jalb etiladilar.

O'quvchilar bilimi quyidagicha belgilanadi:

A) – 95-100 ball.

B) – 85-92 ball.

S) – 71-80 ball.

D) – 65-70 ball.

G) – 0-64 ball. (konikarsiz)

Test natijalariga ko'ra qoniqarsiz bao'olangan o'quvchilar yil davomida ma'lum vaqt o'tkazib sinovdan qayta o'tkaziladilar. Bu sinovlarga o'quvchilarning sinf muloqotida qatnashganligini natijalari, ogzaki yoki yozma vazifalarning echimlari ham ilova qilinadi. AQSh maktablarida chorak va o'quv yili natijalariga ko'ra ham o'quvchilar test sinovlaridan o'tkaziladilar. AQSh maktablarida odatda o'quvchilar o'quv yili davomida ikki marta o'zlashtirish tabeli oladilar. Ayrim okruglarda bunday tabellar har bir fan bo'yicha 6 martagacha beriladi. Har bir maktab o'quv yili boshlanishidayoq o'z o'quv tartibini oldindan belgilab oladi. U quyidagicha bo'lishi mumkin;

7 sentabr- o'quv yilining boshlanishi:

12 oktabr- Kolumb kuni munosabati bilan bayram:

21 oktabr- o'quvchilarning aqliy qobiliyatlarini aniqlovchi test sinovlari:

10 noyabr- insholar konkursi:

22-27 noyabr- dastlabki ta'tillar:

2 dekabr- kollejga kirish imtixonlarning birinchi bosqichi:

22 dekabr-Rojdestvo ta'tili:

13 yanvar - kollejga kirish imtixonlarning ikkinchi bosqichi:

26 yanvar- o'quv yili ikkinchi yarmiga utish imtihonlari:

24 fevral- yaxshi o'quvchilarni aniqlovchi milliy imtixonlar:

2 mart- kollejlarga kirish imtixonlarning uchunchi bosqichi:

5 aprel- 3-davrga utish imtixonlar:

12-20 aprel- bahorgi ta'tillar:

4- iyun-kollejlarga kirish imtixonlarning to'rtinchi boskichi:

30 may- Xotira kuni:

12 iyun- bitirish kechasi;

20 iyun-yozgi ta'tilga chiqish kuni.

O'rta maktablarda o'quvchilarga o'zlari tanlagan yo'nalishlariga mos xolda predmetlar tanlashda ma'lum erkinliklar bor. Masalan ingliz tili, ijtimoiy fanlar

matematika, fizika predmetlari asosiy fan bulib, chet tillari, nafis san`at, kasb ta`limi predmetlari ukuvchilarning xoxish istaklariga karab kuyilishi mumkin. Yuoridagilardan kelib chiqqan holda xulosa qilish mumkinki, AQSh o`rta maktablari o`z o`quvchilariga uch yo`nalishda: akademik, kasb-kor, umumiy yo`nalashlarida bilim beradilar. Ayni paytda o`quvchilarga to`rt yo`nalishda hunar, kasb-kor asoslari berib boriladi. Bular quydagilar:

Birinchisi, qishloq xo`jalik kasblari ta`limi hisoblanib unda tinglovchilarga fermerlik asoslari o`qitiladi va unda qishloq xo`jaligi buyicha menejmentlar yyetishtirib beriladi bunday ta`lim Amerikaning bo`lg`usi fermierlari dasturi asosida ish olib boradi.

Ikkinchisi, biznes ta`limidir. Unda o`quvchilarga tijorat iqtisodiyoti, ichki iqtisodiyot mutaxassisligi o`rgatiladi, bunday o`quv yo`nalishlarida bolalarda muruvvat me`morlarga g`amxo`rlik qilish insonparvarlik tuygularini tarbiyalash masalalariga ham jiddiy ahamiyat beriladi.

Uchinchisi, savdo va sanoat ta`limi bo`lib unda yoshlarga maxsulot ishlab chiqarish va mexaniklik kasbi o`rgatiladi.

To`rtinchisi, qurilish ta`limi bo`lib, bu ta`lim tizimi orkali turli ko`rilish kasblari bo`ycha bilim va ko`nikmalar beriladi.

Bu kasb dasturlari o`quvchilarning ana shu kasblarga tayyorlashga **xam**, ularni shu kasb korini yanada chuqurroq o`rganish bo`yicha o`qishni davom ettirishni ham tayorlishi mumkin. Bundan tashqari, dasturning uchinchi turi ham mavjud bo`lib bu umumiy ta`lim dasturidir. Bu dastur kasblar yuzasidan umumiy tushuncha beradi va o`quvchilarga kasblarning uziga xos xususiyatlarini ochib beradi.

Oliy ta`lim

AQSHda oliy ta`lim 4 asosiy bosqichda amalga oshiriladi; kichik mutaxassis, bakalavr, magistr, doktor. Oliy ta`limdagi bosqichlar o`z oldiga qo`ygan maqsadi va o`quv dasturlari jihatidan bir-biridan qat`iy chegaralangan. Birinchi bosqich garchi AQSh oliy ta`lim bosqichi deb yuritilsada, ularni vazifasiga ko`ra bizdagi maxsus o`rta o`quv yurtlariga tenglashtirish mumkin. Bu bosqich 2 yillik kollej shaklida amalga oshirilib, bitiruvchilarning uchdan ikki qismi 4 yillik kollejlarning 3 kursiga qabul qilinadilar. Qolgan bir qismi esa kichik mutaxassis guvohnomasini oladi. Ikki iyllik kollejlarning 87 foizi davlat ixtiyorida, qolgan 13 foizi esa xususiydir.

Bunday kollejlarga o`rta maktabni tugatganlar o`z iqtidori, qiziqishi va maktabda olgan kasb yo`nalishiga ko`ra turli yo`nalishdagi ixtisoslik bo`limlariga qabul qilinadilar. Bu o`quv yurtlarida o`qish eng yukori saviyada olib boriladi. Chunki bu toifadagi o`quv asosan dorilfununlar qoshida tashkil etilgan ikki yillik kollejlarda deyarli barcha shtatlarda bo`lib, tayyorlangan mutaxassilar o`sha shtatlardagi kadrlarga bulgan ehtiyojni qondiradi. Bunday kollejlarda asosan kam ta`minlangan, nochor oilalarning farzandlari uchun mo`ljallangandir. Shuningdek, bunday kollejlarda yoshlar o`rtasida ishsizllikni kamaytirishga xizmat qiladi.

1 bosqichi oliy ta`limni tugallangan talabalarga 2 bosqichdagi turt yillik kollej va dorilfununlarga kirish imkoniyati beriladi. Bunday oliy o`quv dargoxini bitirganlarga birinchi darajalari bakalavr unvoni beriladi. 2 bosqich oliy o`quv

yurtini bitirganlarning bir qismi nazariy bilimlarni amaliyotida mustahkamlash uchun turt yil ishlab chiqarishga borib ishlaydilar. Chunki bunday kollejlarda talabalar uchun amaliy ko'nikma ko'zda tutilmagan.

Bitiruvchilarning eng layoqatli lari aspirantura va doktoranturada o'qiydilar. 3- bosqich- magistr maktabi hisoblanib, unda o'qish muddati 1-3 yildan iborat. 4 bosqich doktorantura bosqichidir. Tinglovchilar unda 3-4 yil ta'lim oladilar.

Chet ellik talabalar ta'limi

Chet ellik talabalarga ta'lim berish bo'yicha AQSh dunyoda birinchi o'rinda tutadi. Eng sunggi ma'lumotlarga ko'ra AQShda chet ellik talabalarning umumiy soni 350 ming kishini tashkil qilib, ular mamlakatning 2500 dan ortik o'quv yurtlarida tahsil oladilar. Talabalar asosan Janubiy Sharqiy Osiyo, Yaqin Sharq, Lotin Amerikasi, Afrika, G'arbiy Yevropa mamlakalaridan kelgan yoshlardir. Chet ellik talabalarning qabul qilinishiga asosan diplomatik tashkilotlar, madaniy missiya va boshqa tashkilotlar xomiylik qiladilar. 67,8 % chet ellik talabalar ota onalari hisobidan, 12,8 foizini hukumati hisobidan o'qiydi. Ko'pchilik chet ellik talabalar doimiy yashash uchun AQShda qolib ketadilar.

Oliy o'quv yurtlarida ilmiy izlanishlar

Oliy o'quv yurtlarida ilmiy izlanishlar olib borish bo'yicha AQSh jahon mamlakatlari orasida yetakchi o'rinlardan birini egallaydi. **Bu mamlakatda ilmiy izlanishlar** uchun ajratilgan mablag'ning 48% davlat tomonidan, 50 % firma, konsern, sindikatlardan undiriladi, qolganlarini oliy o'quv yurtlarining mablag'lari tashkil qiladi. AQShdagi fundamental izlanishlarning bevosita ijrochisi oliy o'quv yurtlari, ularni mablag bilan ta'minlab, ishlab chikarishga tatbik etuvchilar esa turli sanoat, qurilish va boshqa tashkilotlardir. Ishlab chiqarish korxonalari dorilfununlar bilan shartnoma asosida hamkorlik qiladi. Ma'lumotlarga qaraganda dorilfununlarning qariyb 70% ilmiy xodimlari turli firmalarda tadqiqotchi maslahatchi bo'lib ishlaydilar. Dorilfununning muayyan sohada tadqiqot olib borish uchun mo'ljallangan ilmiy xodimlari, ishlab chiqarish korxonalarining ilmiy laboratoriyalariga boradilar.

O'qituvchilar malakasini oshirish tizimi

AQSh ta'lim boshqaruv organlarida o'qituvchi kadrlarning sifat tarkibiga, uning insoniy kamoloti, malakasi, saviyasini takomillashtirib borishiga juda kat'iy talablar qo'yiladi.

Barcha shtatlar, Kolumbiya va Puerto-Riko okruglari boshlang'ich maktablariga ishlash uchun bakalavr malakasini talab qiladilar. O'rta maktablardagi o'qituvchi kadrlarga esa 47 shtatda va Puerto Rikoda eng kamida bakalavr va Kolumbiya okrugida 5 yil o'qituvchilik ta'limi yoki magistr darajasi kerak bo'ladi. Ko'pgina mahalliy maktablar o'qituvchiga shtatlar qo'ygan talablardan ham yuqori talablar qo'yadilar.

Pedagogik praktika 4 oydan 6 oygacha cho'ziladi. Ular maktab laboratoriyalarida yoki jamoa maktablaridan birida o'tkaziladi. Bitiruvchilar kollejning beshinchi kursini bitirish paytida magistr darajasini beruvchi kurs dasturini o'taydilar. Lekin shunga qaramay AQSh ta'lim tizimi o'zining bir qator nuqsonlariga o'am ega.

Ta'limni «liberallashtirish», «demokratlashtirish» amalda pedagoglar uchun bilim puxtaligini nazorat qilish talabchanlikni oshirish imkoniyatini bermaydi. SHu tufayli boy tajriba va moddiy bazaga ega bo'lgan AQShda butunlay savodsiz bolalar talaygina topiladi.

Ta'lim tizimining istiqbollari

AQShda mavjud ta'lim tizimi mamlakat prezidenti va hukumani tobora qoniqtirmayotir. Jon Kennedi 1963 yillidayoq shunday degan edi: «yomon maktab davlatning yomon siyosatigina bo'lib qolmay, uni yomon iqtisodiyotiga olib kiruvchi zaminidir». Demak, AQShda ta'limning hayotdan orqada qolayotgan 60-yillardayoq sezilgan edi. 2000 yilda «Amerika ta'lim strategiyasi» dasturi e'lon kilindi. Turli yunalishdagi asosiy maksadlar belgilangan mazkur dasturda 2000 yilda barcha amerikalik kichiktoylar ning maktabga tayyor holda kelishlari; aholining 90 % oliy ma'lumotili bo'lishi, o'quvchilarning ingliz tili, matematika, tabiiy fanlar, tarix geografiya, fanlari bo'yicha jahonga o'z iqtidorlarni namoyish eta olishlari; talabalarning tabiiy va matematika fani yutuqlarini hzlashtirishda jahonda eng oldingi o'rinlariga chiqishlari; xar bir voyaga etmagan amerikalikning iqtisodiyot sohasida jahonning barcha yoshlari bilan bellasha oladigan bo'lishlari; maktablarda giyohvandlik va zo'ravonlikka barham berish o'qish uchun barcha shart-sharoitni yaratib berish ko'zda tutiladi.

Bu AQSh ta'lim istiqbollarini belgilab beruvchi muhim dasturdir.

Yuqorida bayon qilinganlarda ko'rinib turibdiki, O'zbekiston Respublikasida xalq ta'limi ishini tubdan yaxshilash uning obru –e'tiborini oshirish jahon talablari darajasiga chiqarish bo'yicha katta izlanish, tajriba va tadqiqodlar amalga oshirilaetgan bir sharoitda AQSh ta'lim tizimining maqbul tomonlarining ijobiy qo'llanilishi muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa uning o'quvchi faoliyatini ishchilik bilan boshkarish, uni to'la mustaqillikga o'rgatish va tadbiq etish, besh yoshlik bolalarning maktab bosqichiga puxta tayerlash , dars jarayonining bir xil andozasidan qutilish yo'larini izlash, yo'nalishli va ayrim predmetlarini chuqurlashtirishning o'rgatish bo'yicha olib borilayotgan ishlarini yangi bosqichga ko'tarish, kasb yo'nalishi berish yo'lida olib borilayotgan ishlarini chuqur tahlil etib, mahalliy sharoitda kelib chiqish o'z ish faoliyatida qo'llanishni tashkil qilish e'tiborga loyiqdir. Bu esa har bir maktab rahbari, o'qituvchi va tarbiyachidan yuksak intizom va ma'suliyatni, tashshabuskorlik va izlanuvchanlikni talab qiladi.

AQSh pedagogikasidagi:

- bolani o'z kuchi va imkoniyatiga ishonch ruhida tarbiyalash;
- o'quvchilarning eng kichik shaxsiy imkoniyatlarini ro'yobga chiqarish uchun kurash;
- bolani kamsitmaslik, insoniy qadriyatlarini va g'ururini erga urmaslik;
- o'quvchini ilk davridanoq kasb-korga yo'naltirish;
- Vataniga g'urur va iftixor ruhida tarbiyalash kabi asosiy xususiyatlar boshqa davlatlar, jumladan bizning pedagogikamizga ham tadbiq etish zarur bo'lgan muhim sifatlardir.

Mavzu yuzasidan topshiriq

AQSh pedagogikasidagi o'ziga xos jihatlarni topib, ularni O'zbekiston ta'lim tizimiga bog'lagan holda tahlil qiling.

Mavzu: YAPONIYA TA'LIM TIZIMI

Reja:

1. Yaponiya ta'lim tizimining xususiyatlari.
2. Boshlang'ich va o'rta ta'lim, ularning mazmuni.
3. Yaponiyada oliy ta'lim va ilmiy faoliyat.
4. Yaponiya ta'limining muammolari va rejalari.

Iqtisodiy rivojlanish darajasi jihatidan Yaponiya Amerika Qo'shma Shtatlaridan keyin ikkinchi o'rinda turadi. Jahonning ko'zga ko'ringan ruhshunoslari va iqtisodchilari Yaponiya rivojlanishidagi bu ulkan parvozni mamlakatda ta'lim tizimlari taraqqiyotiga berilgan yuqori darajadagi e'tibor samarasi, deya qayd etadilar. Bu bejiz emas. Kun chiqar mamlakati sanalgan bu yurtda ta'lim tizimlarini takomillashtirib borilishiga hukumat, xususiy kompaniyalar, jamoat tashkilotlari, ota-onalar qanchalik omilkorlik bilan yondashayotganliklarini hisobga olsak, jahon ilmiy tadqiqotchilarining yuqoridagi xulosalari asosli ekanligining guvohi bo'lamiz.

Tabiiyki, Yaponiya ta'lim tizimlarining yuksak parvozi o'z-o'zidan bo'lgani yo'q. Uning ham o'ziga xos inqirozi va muammolari bo'lgan. Bularni to'liqroq tasavvur qilish uchun mamlakat pedagogik tamoyillari va maorif taraqqiyotining tarixiy bosqichlariga nazar tashlash maqsadga muvofiqdir.

YApon ta'lim tizimlarining mumtoz shakllanishi 1867-1868 yillardagi mamlakat hukmdori Meydzi tomonidan amalga oshirilgan islohotlarga borib taqaladi. Bu hukmdorning o'z oldiga qo'ygan ikki qat'iy shiori bo'lib, biri «Fukoku kioxsi» - boyish, mamlakatni mustahkamlash va harbiylashtirish, ikkinchisi esa «Siokusan kogio»- ilg'or G'arb ishlab chiqarish texnologiyasi asosida mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirish edi. Meydzi ikki maqsadni amalga oshirishning bosh omili ta'lim tizimlarini tubdan o'zgartirish va yangilashda deb hisoblardi.

Davlat boshlig'ining bu xulosalari Yaponiyada 1872 yilda «Ta'lim haqida Qonun» qabul qilinishiga olib keldi. qonunga muvofiq tez orada eski uslubdagi ta'lim tizimi o'rnida mamlakat rivojlanishini ta'minlashga samarali xizmat qiluvchi yangi yo'nalishdagi 53750 ta boshlang'ich, 256 ta o'rta maktab, 8 ta dorilfunun tashkil etildi. Bu o'quv yurtlaridagi ta'lim shakllari ma'rifatli G'arb ta'lim uslublari bilan uyg'unlashtirildi. 1890 yilga kelib ilgarigi 3-4 yillik boshlang'ich maktablar qat'iy 4 yillikka aylantirildi va u bepul amalga oshirila boshlandi.

1908 yildan boshlab Yaponiyada boshlang'ich ta'lim majburiy 6 yillikka aylantirildi. O'quv-tarbiya ishlari bepul amalga oshiriladigan bo'ldi. 1893 yildan e'tiboran Yaponiyada kasb yo'nalishidagi dastlabki kollejlar paydo bo'la boshladi.

Birinci dorilfunun 1886 yilda Tokioda tashkil etildi. Lekin bu dorilfununga oliy tabaqali aslzodalarning bolalari qabul qilinardi. Asr boshida mamlakatda ayollar uchun ham dorilfununlar tashkil etildi. Bu bilim maskanlarida xotin-qizlar uchun faqat xo'jalik yuritish, oila iqtisodiyotidagina ta'lim beriladi. 1897 yilda Kiatoda ikkinchi dorilfunun ochildi. Ikkinchi jahon urushida Yaponiya mag'lubiyatga uchragandan keyin mamlakat maorifi tizimlariga Amerika Qo'shma Shtatlari ta'lim tamoyillari kirib kela boshladi.

1946 yilda qabul qilingan Konstitutsiya Yaponiya fuqarolarining ta'lim sohasidagi huquq va burchlarini belgilab berdi. Unda «Layoqatiga ko'ra barcha fuqarolar bilim olish huquqiga ega. Barcha bolalar bepul umumiy ta'lim olishlari shart» ekanligi belgilab qo'yilgan.

1947 yilda qabul qilingan «Ta'lim haqidagi Qonun» Yaponiya Konstitutsiyasi ruhiga uyg'un bo'lib, mamlakatda ta'limning maqsad va vazifalarini to'la ifoda etadi. unda, jumladan, shunday deyiladi: «Biz shaxsiy g'ururi bor, o'zining qobliyat va imkoniyatiga ishonuvchi, haqiqat va tinchlikni sezuvchi odamlarni tarbiyalaymiz, toki ular ko'p qirrali madaniyat sohibi bo'lsinlar». Shunday qilib Yaponiyaning Ta'lim, fan va madaniyat vazirligi boshqaruvida hozirgi paytda qat'iy markazlashgan, ilg'o xalqaro standartlar darajasida yapon ta'lim tizimi qaror topdi.

Ta'lim tizimi tarkibi

Hozirgi zamon yapon ta'lim tizimining tarkibi quyidagicha: bolalar bog'chasi, boshlang'ich maktab, kichik o'rta maktab, yuqori o'rta maktab, oliy ta'lim tizimlariga kiruvchi o'quv yurtlari. Bu ta'lim bosqichlarining o'ziga xos jihatlari birma-bir ko'rib chiqamiz.

Bolalar bog'chalari. Ta'limning bu bosqichiga 3-5 yoshli bolalar qabul qilinadi. Bolalar yosh xususiyatlariga muvofiq ravishda 3, 2, 1 yillik ta'lim kurslariga jalb qilinadilar. Yaponiyada maktabgacha ta'lim muassasalarining 59,9 foizi xususiydir. 40,8 foizi munisipial (tuman) kengashlari tasarrufida, qolgan 0,3 foizi esa davlat ixtiyoridadir.

Majburiy ta'lim. Ta'limning bu pog'onasiga 6 yoshdan 15 yoshgacha bo'lgan bolalar jalb qilinib, ular shu muddat ichida 6 yillik boshlang'ich maktab va 3 yillik kichik o'rta maktab kursini o'taydilar. 9 yillik bu ta'lim majburiy bo'lib barcha bolalar bepul o'qitiladilar va darsliklardan tekinga foydalanadilar.

Muhtoj oilalarning bolalari mahalliy va milliy boshqaruv tashkilotlari tomonidan ajratilgan mablag'lar hisobiga bepul nonushta qilish, o'quv qurollari olish, tibbiy xizmatdan bahramand bo'lish imtiyozlariga egadirlar. Bundan tashqari ularga bepul sayohatlar va boshqa ko'ngilochar tadbirlar uyushtiriladi. Zarur bo'lib qolgan taqdirda muhtoj o'quvchilar uchun moddiy yordam ko'rsatiladi. Bu bosqichdagi maktablarga qabul uchunmaxsus qonun yoki cheklashlar yo'q. Faqat jismonan, ruhan nosog'lom bolalar unga qabul qilinmaydilar.

Ota-onalar o'z bolalarini xususiy maktablarga berish huquqiga ham egadirlar. Lekin xususiy maktablarning o'ziga xos shart-sharoitlari va talablari mavjud.

Yuqori bosqich o'rta maktabi. Yaponiyada bunday bosqich maktablarining kunduzgi, kechki va sirtqi bo'limlari mavjud. Kunduzgi yuqori bosqich maktablarida o'qish muddati 3 yil. O'quvchilarning 95 foizi kunduzgi maktablarda ta'lim oladilar. Bu turdagi maktablarda o'qish ixtiyoriydir. Unga quyi o'rta maktablarni bitirgan, yuqori bosqich o'rta maktablariga kirish sinovlaridan muvaffaqiyatli o'tgan 16 yoshdan 18 yoshgacha bo'lgan o'quvchi yoshlar qabul qilinadilar. Unda umumiy ta'lim fanlari, texnik bilimlar, tijora, mahalliy sanoat, qishloq xo'jaligi, chorvachilik, baliqchilik, kemasozlik va boshqa sohalarga oid bilimlar o'rgatiladi. Bunday turdagi o'rta maktablarda umumiy va xususiy tarmoqlarni qo'shib hisoblaganda 98 foiz yosh bilim oladi.

Va nihoyat, dorilfununlar, kichik kollejlari. Maxsus ixtisoslashtirilgan kollejlari Yaponiyada oliy ta'lim tizimini tashkil etadi.

Bu mamlakatda boshlang'ich va o'rta oliy o'quv yurtlaridan tashqari, bir-biridan farq qiluvchi «Ixtisos maktablari» va «turli» maktablar mavjud. Ularning ko'pchiligi xususiy bo'lib, turli firma, konsern va sindikatlar uchun qisqa vaqtli kurslarda bichuvchi, tikuvchi, to'quvchi, oshpaz, hisobchi, mashinkada yozuvchi, avtotexnik, elektron hisoblash mashinalari uchun dastur tuzuvchi va boshqa zaruriy kasblar o'rgatiladi. Maktablarning ayrimlari chet tillarini o'rgatish bo'yicha ixtisoslashtirilgan.

1976 yildan e'tiboran vazirlikning aniq talablarini bajarayotgan «turli maktablar» ixtisoslashtirilgan maktablarga aylantirildi.

Boshlang'ich, o'rta ta'lim o'quv jarayonini tashkil qilish, ta'lim mazmuni

Boshqa joylardagidan farqli o'laroq Yaponiya maktablarida o'qish 1 apreldan boshlanib, kelasi yilning 31 martidan nihoyasiga etadi.

Boshlang'ich va kichik o'rta maktablarda o'quv yili uch semestrga bo'linadi: aprel-iyul, sentyabr-dekabr, yanvar-mart. Katta o'rta maktablarda esa o'quv yili 2 yoki 3 semestrga bo'linadi:

Ta'tillar yozda, qishda (Yangi yildan oldin va keyin) va bahorda bo'ladi. Yozgi ta'tillarning boshlanishi va tugashi munisipalitetlardagi vaziyat, ya'ni yuzaga kelgan holatlarga va o'quv yurtlari xususiyatlariga qarab belgilanadi. Ko'pchilik boshlang'ich va kichik o'rta maktablarda ta'tillar iyun oxirida boshlanib, avgust oylarida tugaydi. Qishloqlarda esa qishloq xo'jalik ishlarini bajarishdagi dolzarb holatlardan kelib chiqib, bahor va kuzgi ta'tillar yozgi ta'tillar hisobidan qisqartiriladi.

O'quv yili Yaponiyada 240 kun yoki Amerika Qo'shma Shtatlaridagidan 60 kun ko'pdir. Darslar 7 soat. Ko'pchilik maktablarda darslar ertalab soat sakkiz yarimda boshlanib, uchdan o'n besh daqiqa o'tganda tugallanadi. O'quvchilar haftasiga 2-3 soat sinfdan tashqari klub ishlarida, 7 soat ixtisos bo'yicha mashg'ulotlarda yoki repetitorlar ixtiyorida bo'ladilar.

Yuqori bosqich o'rta maktablarida butun o'quv jarayonida o'quvchilar 80 ta sinov topshirishadi. O'quvchilar majburiy asosiy fanlardan tashqari o'z

hohishlariga ko'ra ingliz tili, texnik ta'lim va maxsus fanlardan sinovlarga jalb etiladilar.

Yapon maktablari elektron hisoblash mashinalari va boshqa o'quv-texnika vositalari bilan to'la ta'minlanganligiga qaramay, mutaxassislarning fikricha, asosiy e'tibor o'qituvchi faoliyati va darslikka qaratilmog'i kerak. Ularning fikricha, o'qituvchi bilan o'quvchi o'rtasidagi jonli muloqot o'rnini har qanday takomillashgan mashina ham bosa olmaydi.

Deyarli barcha darsliklar xususiy bosmaxonalarda chop etiladi. Ularni chop etishga mablag'ni vazirlik ajratadi. Yuqorida qayd etilganidek, darsliklar boshlang'ich va quyi o'rta maktablarda bepul, yuqori pulli maktablarda esa pullidir. Darsliklar narxi shundayki, ularni xarid qilishga hammaning imkoniyati bor. Foydalanilgan darsliklar pullik bo'lsa ham, tekin bo'lsa ham o'quvchining o'zida qoldiriladi.

Yaponiyada o'qituvchi kadrlash tayyorlash sifatiga juda katta talablar qo'yiladi. Bu talablar shundayki, mazkur kasbga iqtidorli va yo'nalishi to'g'ri kelmaydigan tasodifiy kishilarning kirib qolishiga yo'l qo'yilmaydi.

O'qituvchilar 4 yillik dorilfununlarda va 2 yillik kollejlarda tayyorlanadi. Bu o'quv yurtlarining bitiruvchilariga birinchi va ikkinchi darajali guvohnoma beriladi.

Maktab direktori bo'lish uchun 1 darajali guvohnomaga ega bo'lish shart.

Yapon o'qituvchilarning jamiyatda tutgan obro'-e'tibori katta. Binobarin ularning maoshlari ham yuqori, 74 foiz o'qituvchi jamoa va kasb-korlik asosiasiyasiga a'zo.

O'qituvchilar o'zlariga ishonib topshirgan 35-40 o'quvchining bilimi va tarbiyasi uchun javobgardirlar. Shu bois ular darsdan bo'sh vaqtlarini o'quvchilar, ularning ota-onalari bilan suhbatlarga, xonadonlarga tashrif tashrif ishlariga bag'ishlaydilar.

Ota-onalar va bolalar

Yaponiyada oilaviy byudjetning katta qismi bolalarning sara maktablarida puxta bilim olishlarini ta'minlashga, universitetlarga kirib bilim olishlariga sarflanadi. Oilada bola yaxshi bilim olishi uchun barcha shart-sharoitlar yaratib beriladi. Imtixon paytlarida esa bolalar uy yumushlaridan ozod etiladilar. Ota-onalar maktab hayotining barcha sohalarida faol ishtirok etadilar, ular o'z farzandlariga barcha sohada o'rnak namunadirlar. Ular o'z bolalari o'qishiga yordam berish uchun juda ko'p o'qiydilar, maktab o'quv dasturini mukammal o'rganib oladilar.

Bolalar tarbiyasida onalarning roli va ma'suliyati kattadir. Ular o'zlarini farzandlarining oqil, dono, muloyim, odil va mehnatsevar bo'lib o'sishlari uchun oila sulolasi va davlat oldida mas'ul deb hisoblaydilar. Yaponiyada oilaviy tarbiya xususida ko'plab metodik qo'llanmalar va tavsiyanomalar nashr etiladi, radio va televidenie orqali ko'plab pedagogik maslahatlar berib boriladi.

Maktabgacha tarbiya yoshdagi bolalar uchun ota-onalar oyiga o'rtacha 2-3 kitob sotib olishadi. SHu yoshdagi bolalar uchun oyiga 40 jarida nashr etiladi, ota-onalarning mutlaq ko'pchiligi bu jaridalariga obuna bo'lishadi. Bola maktabga borgunga qadar o'qishni, yozishni, oddiy hisoblash ko'nikmalarini egallashi zarur.

Yaponiya oilalaridagi uy partalari diqqatga sazovordir. U mukammal yon tomonidan muxofozalangan qo'rilma bo'lib, parta ustida kitob javoni, yoritqich, soat, qalam, qog'oz, mikrokal'kulyator va zaruriy ashyolar, shuningdek, kerak bo'lib qolgan taqdirda ota-onasini chaqiradigan signal tugmachalarigacha o'rnatilgan.

Ijtimoiy shart-sharoitlar

Turli ta'limiy ko'nikmalarni bolalar ongiga singdirish yapon maktablariga xos fazilatdir. Masalan, 2-sinf o'quvchisi ko'pchilik oldida nutq so'zlash qobiliyatiga ega bo'lishi, 6-sinf o'quvchisi kamida 2 ta cholg'u asbobida kuy chala bilishi, boshlang'ich sinf o'quvchisi suvda bemalol suza olishi kerak. Mana endi, Yaponiya muallimi o'z kasbiga qo'shimcha ravishda yana nimalarni o'rganishi lozimligini bilish qiyin emas. O'qituvchi qo'shiq aytishi, cholg'u asboblari kuy chala olishi, notqlik san'atini bilishi, yaxshi sportchi bo'lishi kerak..

Yaponiyaliklar to'g'ri va halol turmush tarzini qadrlaydilar. 1-sinf dan to 9-sinf gacha axloq tarbiyasi maktab faoliyatining zaruriy shartidir. O'qituvchi o'z o'quvchilari bilan doimo birga doimo birga bo'ladi.

Yapon bolalari tashkilotchilik ishlariga ham maxsus o'rgatiladi. Bolalarning o'zlari ekskursiyalar uyushtiradilar, majlislar tayyorlaydilar va o'tkazadilar. Bolalar xulq atvoridagi barqarorlik Yaponiyada bebaho boylik hisoblanadi. Bolalarning o'zlari o'qish o'zlashtirishni, o'z-o'zini tarbiyalashni muvaffaqiyatli qiladilar, Axloq normalari aniq ishlab chiqilib, uni ro'yobga chiqarish uchun darslarning ma'lum bir qismi ajratiladi. Axloqiy jihatdan aybdor bola uchun eng oliy jazo o'qituvchining o'quvchidan ixlosi qaytishi bo'lib, bu ixlosni qaytadan barpo qilish uchun o'quvchi va uning ota-onasi ancha- muncha ishlashi kerak.

Yapon o'qituvchisi o'quvchining eng yaqin maslahatchisi, maslahatguyi, murabbiysidir. O'qituvchi o'z o'quvchisi bilan hatto ta'til paytlarida ham aloqasini uzmaydi. Ta'lim tizimini sinchiklab o'rgangan kishi AQSh, Fransiya, Germaniya ta'lim tizimlaridagi barcha yaxshi va ibratli jihatlarni yaponlar ijodiy o'zlashtirganliklariga guvoh bo'ladi. Yaponiya o'rta maktablarining saviyasi AQSh o'rta maktablari saviyasidan bir-muncha yuqori turadi.

Oliy ta'lim

Oliy ta'lim doirasiga Yaponiyada dorilfununlarnigina kiritish mumkin. Dorilfununlarga katta o'rta maktablar yoki 12 yillik oddiy dasturda faoliyat ko'rsatuvchi maktablarning bitiruvchilari qabul qilinadilar.

Ma'lumotlarga ko'ra, bu mamlakatda 460 ta universitet bo'lib, ulardan 95 tasi davlat tasarrufida, 34 tasi munisipal, 331 tasi xususiydir. Ularda 1 million 843 ming talaba tahsil oladi. Talabalarning 77,4 foizi yigitlar, 22,6 foizi qizlardir. Aspiranturalarda tahsil olayotgan aspirantlarning bor yo'g'i 12,9 foizi ayollar bo'lib, ular asosan gumanitar fanlar, san'at, maorif va dorishunoslik sohasida izlanishlar olib boradilar.

Kichik kollejlarda esa ahvol buning tamoman aksi bo'lib, bu erda erlar 10,1 foizni, ayollar 89,9 foizni tashkil etadi. umuman olganda, qishloq xo'jaligi muhandislikdan tashqari barcha fakultetlarda ayollar ham ta'lim oladilar.

Kafedralar tarkibiga asosan professor, dosent va o'qituvchi kiradi. kafedra 4 nafar yuqori kurs talabasini bakalavr dasturida, 4 nafarini magistr va 3 nafarini doktorantura dasturida tayyorlashga mas'uldir. Kafedralarga shu yo'sinda biriktirilgan talabalar xuddi ilmiy-tekshirish guruhlaridagidek faoliyat ko'rsatadilar.

Yapon dorilfununlariga kirish uchun ikki muhim bosqichdan o'tish lozim. birinchi bosqich abituriyentlarning turar-joyida amalga oshirilib, ular yapon, eski yapon tili, matematika, fizika, ximiya, jamiyatshunoslik, tarix va boshqa fanlar bo'yicha test sinovlaridan o'tadilar. Test sinovi natijalariga ko'ra, ular qaysi dorilfununga munosibliigi belgilab chiqiladi. Yuqori natijalarga erishgan abituriyentlar Tokio universitetiga, Kioto, Osako, Sapporo dorilfununlariga qabul imtihonlari topshirishlari uchun yo'llanmalar beriladi

Xususiy dorilfununlar esa qabul imtihonlarini. Kirish imtihonlari suhbat tarzida o'tkazilib, unda ko'rsatilgan fanlarni bilishdat tashqari tez fikrlash, topqirlik, zukkolik mahoratlari xam sinab ko'riladi.

Bir qator xususiy dorilfununlar o'z tarkibida maktabgacha tarbiya muassalariga ega. Unda tabilanuvchilar ta'limning barcha bosqichlarini shu dorilfununning o'zida o'taydilar, pirovard natijada kirish imtixonisiz dorilfununga qabul qilinadilar.

Dorilfununlarda tahsil olayotgan talabalar o'rtasida kasb nisbati qo'yidagicha:

Jamiyatshunoslik fanlari 40 foiz;

Texnik falar 20 foiz;

Gumanitar fanlar 14 foiz;

Pedagogik fanlar 8 foiz;

Qishloq xo'jalik, tibbiyot, tabiiy fanlar 3 foiz;

Yapon dorilfununlarida talabalar o'quv jarayonida 140-150 sinov birligi topshiradilar. Ularda baho mezonlari – «a'lo», «yaxshi», «qoniqarli», «qoniqarsiz».

Yapon dorilfununlari asosan yuqori malakali mutaxassislar tayyorlaydi. Shunga qaramay, Yaponiyada «Dorilfunun kishini bilim va kasbga yo'naltiradi xolos, uni takomillashtirish, mukammallashtirish kishining o'ziga bog'liq», deb hisoblaydilar.

O'rta maxsus va texnik hunar ta'limi

O'rta maxsus va texnik hunar ta'limi tizimiga kiruvchi bilim maskanlari Yaponiyada garchi oliy ta'lim tizimiga kiritilsa-da, u bizdagi hunar-texnika bilim yurtlariga to'g'ri keladi. Ular asosan kichik kollej, texnik kollej, maxsus tayyorgarlik kollejlarga bo'linadi.

Kichik kollejlarda o'z maqomiga ko'ra o'ziga xos dorilfunundir. Ularga kasbga yo'naltirish jarayoni juda chuqur va puxta. O'qish muddati 2-3 yil, bitirgach, «bakalavr» nomi berilmaydi.

1984 yilda Yaponiyada 336 ta shunday kichik maktab bo'lib, ularning 37 tasi davlat tasarrufida 51 tasi munisipal, 448 tasi xususiy kollejlardir.

Texnik kollejlarda 5 yil o'qiladi, unga kichik o'rta maktabni bitiganlar qabul qilinadilar. Ular o'rta texnik ta'limni beradilar. Bu bilim maskanida katta maktab dasturi asosida mexanika, elektronika, ximiya, texnologiya, qurilish, metallurgiya kabi maxsus texnik fanlar o'qitiladi. Kollejni bitirgan o'quvchilar dorilfununning 2-yoki 3-kursiga kirib o'qishlari mumkin.

Maxsus tayyorgarlik kolleji, 1976 yilda tashkil etilgan yalpi tipdagi o'quv yurtidir. U faqat yuqori malakali mutaxassis tayyorlabgina qolmay, balki madaniy saviyani o'stirishni ta'minlaydi. O'qish muddati 1 yil, kurs 800 soatdan iborat. Bu kollej bitiruvchilari dorilfununning tegishli kurslariga qabul qilinmaydilar.

Ilmiy faoliyat

Yaponiya yuksak ilmiy qudratga ega mamlakatdir. U dunyoda ta'limni rivojlantirishga mablag' sarf etishda AQShdan keyin ikkinchi o'rinda turadi. Mamlakatda ilmiy izlanishlarga xususiy sektorni ham qo'shib hisoblaganda, umumiy fanni rivojlantirishga ajratilgan mablag'ning beshdan to'rt qismi ajratilmoqda. Keyingi 10-15 yilda tabiatshunoslik va texnologiya sohasidagi oliy o'quv yurtlari rivojlantirildi, bunga ilmiy izlanishlarga mo'ljallangan mablag'ning qariyb 60 foizi sarf etildi.

Dorilfununlar qoshida ilmiy-tadqiqot markazlari tuzilib, unda olimlar mustaqil ilmiy tadqiqot markazlari tuzilib, unda olimlar mustaqil ilmiy-tadqiqot ishlari olib boradilar. Mamlakatdagi 32 foiz ilmiy-tadqiqot ishlarini dorilfununlarning olimlari bajarmoqdalar.

Boshqaruv va moddiy ta'minot

Yaponiyada ta'limni xalq ta'limi, fan va madaniyat vazirligi markazlashgan holda boshqaradi. Uning boshqarish huquqi kafolatiga ta'lim, fan, madaniyat va diniy muassasalar, shuningdek, kosmik fazoni tadqiq qilish ham kiradi.

Ma'muriy jihatdan Yaponiyada 47 prefektura, 3262 munisipalitetga bo'linadi. Munisipalitetlar prefekturalar tarkibiga kirishiga qaramay boshqaruv ishida ma'lum mustaqilliklarga egadirlar.

Har bir prefektura va munisipalitet qoshida 5 kishidan iborat kengash bo'lib, bu kengash ta'lim masalalari ilan shug'ullanadi. Kengash a'zolarini tenghuquqli asosda prefektura gubernatori va munisipalitet boshlig'i tayinlandi. Bu tizim 1948 yilda joriy qilingan.

Munisipalitet majburiy ta'limni boshqaradi va uning taqdiri uchun javob beradi. Prefektura esa katta o'rta maktab, nogironlar maktablari, nodir san'at, tabiat, tarix muzeylari va sport inshootlarini boshqaradi.

O'qituvchilar malakasini oshirishga, maktab, muzey, fuqarolar klubi, yoshlar markazi, qiroatxonalar uchun pul mablag'larini mahalliy hokimiyat ajratadi.

Ta'limga ajratilgan jamoat fondi quyidagi tarkibga ega:

- mahalliy hokimiyat hissasi 47,3 foiz;
- prefektura hissasi 26,1 foiz;
- munisipial boshqarma hissasi 24,6 foiz;

Umuman, Yaponiya ta'limga o'z yalpi daromadining 8,6 foizini sarflaydi.

Oliy ma'lumotlilar. Bitiruvchilarning mutlaq ko'pchiligi xalq xo'jaligining turli sohalarida samarali mehnat qiladilar. Oliy ma'lumotli mutaxassislar soni jihatidan Yaponiya jahonda ikkinchi o'rinda turadi: ming ishchiga 190 oliy ma'lumotli mutaxassis to'g'ri keladi. Bu ko'rsatkich AQSh da har ming kishiga 294, Buyuk Britaniyada 138, Fransiya da 115 nafardir.

Bitiruvchilarga eng yuqori haq to'lanadi. Erkaklarga nisbatan ayollar bajarilgan bir xil ish uchun 10 foiz kam haq oladilar.

Muammolar va rejalar. Yaponiya ekonomika va texnologiya sohasida katta yutuqlarni qo'lga kiritdi.

Bunga sabab aholi bilim darajasining yuqoriligidir. Yaponiya ta'limining asosiy maqsadi va mazmuni aholini zamonaviy texnik va texnologik jarayonlar bilan jihozlangan hozirgi zamon sanoatida samarali ishlashga moslashtirishdir. Mamlakatda maktabga muhim ijtimoiy vazifani bajaruvchi, jamiyatning olg'a siljishini ta'minlovchi dargoh deb qaraladi va xalq tomonidan e'zozlanadi.

Yapon ta'limi muammolaridan biri yuqori baho uchun kurashdir. Lekin bu intilish hamisha ham oqilona hal bo'lavermaydi. Chunki yuqori toifali oliy o'quv yurtlariga faqat badavlat oilalarning bolalarigina kiritiladi. 1960 yillardan boshlab shu muammo atrofida noroziliklar kuchayib bormoqda. Fuqarolar xususiy bilim maskanlarini kengaytirib, davlat tasarrufidagi o'quv yurtlarini ko'paytirishni talab qilmoqdalar.

1984 yilda Yaponiya hukumati ta'lining muvaqqat qo'mitasini tuzdi. Xuddi shu yili Yaponiya o'qituvchilari Kengashi ta'limni isloh qilish bo'yicha o'z kengashini ta'sis etdi.

Isloh loyihasida quyidagilar bor:

- tinchlik va xalqaro birdamlik;
- inson huquqlari va ijtimoiy tenglik;
- bilim olishga umrbod huquqiy kafolat;
- ta'limda mustaqillik, o'zaro tajriba almashish, muloqot;
- islohotni amalga oshirishda xalqning keng ishtirokini ta'minlash.

Bu kengash tarafdorlarining fikricha, bilim olish majburiy emas, huquqiy bo'lishi, bilim olish intiluvchilar birikishlari, uning taraqqiyoti uchun kurashuvchilar kerak. Har holda, yapon ta'limi konsepsiyasida yaqin kelajakda o'zgarishlar bo'lishi ham ko'zda tutilmoqda.

Yaponiya talimi tizimidagi:

- bolani maktabga puxta tayyorlash;
- bolalar ta'lim tarbiyasiga ota-onalar mas'uliyatini kuchaytirish;
- o'quvchilarning nafosat va jismoniy tarbiyasiga katta e'tibor;
- o'qituvchi kadrlarga yuksak talabchanlik;
- yosh iqtidorlar bilan alohida ishlash kabilar boshqalar uchun ham namuna olsa arzugulik tomonlardir.

Mavzu yuzasidan topshiriq

Yaponiyaning oliy ta'lim tizimidagi sizga ma'qul bo'lgan jihatlarni gapirib berishga tayyorlaning.

Mavzu: FRANSIYADA TA'LIM TIZIMI

Reja:

1. Fransiya ta'lim tizimining o'ziga xos xususiyatlari.
2. Boshlang'ich ta'lim va uning mazmuni.
3. O'rta va oliy ta'lim.
4. Sirtqi ta'lim va kadrlar bilan ta'minlanish.

Fransiyaning ta'lim tizimi boy va qadimiy tarixga ega. Bu erda "Ta'lim haqida"gi Qonun dastlab 1955 yilda qabul qilinib, 1975 yilda unga bir qator o'zgartishlar kiritilgan.

Fransiyaning hozirgi davrida amal qimlayotgan "Ta'lim haqida"gi Qonuni 1989 yil 10 iyulda qabul qilingan.

Fransiya ta'limning asosiy maqsadi shaxsni har tomonlama kamol topishini ta'minlash, uni mustaqil faoliyatga tayyorlash, bozor munosabatlari sharoitida o'quvchilarni tadbirkorlikka, ishbilarmonlik va omilkorlikka o'rgatish, shunga yarasha kasb-korga ega qilishdan iboratdir.

Mamlakatda maktablar davlat, xususiy, oraliq maktablariga bo'linadi. O'qitiladigan fanlardan fransuz tili va adabiyoti, o'qish va yozishga 30 foiz ajratilgan. Umumuan, 45 foiz darslar gumanitar o'nalishda, qolganlari tabiiy fanlardir. Sinflarning o'rtacha haftalik darslari 26 soatdan iborat, darslarning davomiyligi esa 60 minut, sinflardagi bolalarning o'racha soni 35-40 ta, o'quv yili 5 chorakka bo'linadi.

Boshlang'ich sinflardagi o'qish ertalabki va tushdan keyingi qismlarga bo'linadi. Ertalab o'quvchilar ona tilidan, tushdan keyin esa matematika va boshqa predmetlardan saboq oladilar. Fransiya maktablarida ona tili va adabiyoti hamda matematika baza predmetlari, tarix, geografiya, mehnat ta'limi, jismoniy tarbiya predmetlari esa rivojlantiruvchi predmetlar hisoblanadi.

Ta'lim tizimlari. Fransiya ta'lim tizimining dastlabki bosqichini maktabgacha tarbiya tabiya tashkil etadi. Bu bosqichni "Onalar maktabi" deb ham yuritiladi. Bundan ko'zlangan asosiy maqsad bolalarning maktabdagi sharoitini o'z sharoiti bilan yaqinlashtirish, ularga oiladagidek iliq munosabatni shakllantirishdan iborat. Ularni mustaqil holda hamm, maktablarning boshlang'ich sinflari bazasida ham tashkil etilgan. Fransiya ta'lim tizimida bolalarning go'daklik chog'idanoq maktabda o'qitish uchun tayyor holda olib kelish g'oyat muhim masala hisoblanadi. Maktabgacha tarbiya bosqichida tarbiyalanuvchilar quyidagicha tabaqalashtirilgan:

Kchik guruh 2 yoyoshdan 4 yoshgacha;

O'rta guruh 4 yoshdan 5 yoshgacha;

Katta guruh 5 yoshdan 6 yoshgacha.

5-6 yoshlilar maktabga tayyorlov guruhi bo'lib, ularga Fransiya 100 foiz shu yoshdagi bolalar qamrab olingan. Bolalarni maktabga tayyorlash uchun alohida astur va darsliklar mavjud.

Boshlang'ich ta'lim.

Fransiyada boshlang'ich maktablarga 6 yoshdan 11 yoshgacha bo'lgan bolalar jalb qilinadilar. Boshlang'ich ta'lim barcha uchun majburiy va bepul.

Boshlang'ich ta'limga qo'yilgan asosiy talab o'quvchilarga ifodali o'qish, yozish, hisoblash malakasini berishdan iboratdir.

Fransiyada ta'lim olayotgan chet el fuqaroligiga mansub kishilarning farzandlariga ularning vatani, xalqi, tarixi, tili va adabiyotini o'rganish uchun fakul'tativ kurslar tashkil etish ham ko'zda tutilgan. Boshlang'ich sinflada o'qish 5 yil bo'lib, o'qish 3 bosqichga bo'linadi:

- Tayyorlov bosqichi – 1 yil. Bunda bolalar hisoblashga, o'qish va yozishga, kuylashga, o'ylashga, tabiat manzaralarini tomosha qilishga va undan bahra olishga, jismoniy mashqlar bilan mashg'ul bo'lishga maktabning turli sport tadbirlarida ishtirok etishga, mehnat qilishga o'rgatiladilar.

O'qish mashg'ulotlari ertalab soat 9 dan 12 gacha, hamda soat 14 dan 16 gacha 5 soat davom etadi. Ovqat pullik, lekin juda arzonlashtirilgan.

- Ikkinchi bosqich –elementar kurs bo'lib, bu 2 yil davom etadi. Tayyorlovdagi bilimlar yanada takomillashtiriladi. Tayyorlov bo'limida bir o'qituvchi ishlasa, elementar bosqichda 2 o'qituvchi (har biri bir yildan) ishlaydi.

- Uchinchi bosqich- chuqurlashtirilgan bosqich. Bunda o'quvchilarning tayyorlov va elementar bosqichdagi bilimlari yanada chuqurlashtiriladi.

Dasturlarda o'quv predmetlarining barchasiga uch bosqich bo'yicha aniq, alohida-alohida talablar qo'yiladi. Masalan:

O'qish

1-bosqichda o'quvchi:

1. bosamdan chiqqan barcha nashrlarni (kitob, gazeta, jurnal, lug'at, e'lon, xat) bir-biridan ajrata olish;

2. Xatni o'qish tamoyillarini (satr boshi, sarlovha, bob, betlarning ketma-ketligi)ni o'rganib olish;

3. Matn tarkibini aniqlay olish;

Mustaqil mashg'ulotlarda kitoblardan, lug'atlardan foydalana olish.

2-bosqichda:

1. O'tilgan material mazmunini elementar bayon qilib bera olish;

2. Matnda ishtirok etgan shaxslarni aniqlash, nomini bilish, tasvirlab berish;

3. Sintetik tahlil qila bilish (urg'u, tinish belgilari).

3-bosqichda:

1. Ifodali, tez va aniq, ovoz chiqarib hamda o'zicha o'qish, o'qish qoidalarini to'la shakllantirish, savollarga og'zaki va yozma javob qaytarish, rasmlarni izohlab berish;

2. Matndagi noaniq so'zlarni aniqlash va uni tez tarjima qilishni bilish;

3. Sinf kutubxonasini tashkil etishda ishtirok etish;

4. Bayon qilingan axborotni tinglash va to'g'ri qabul qilish;

5. So'zlarni og'zaki va yozma fonetik tahlil qilib berish;

6. Soddalashtirilgan matnlar bilan ishlashni bilish.

Boshlang'ich maktabning uch bosqichida o'quv jarayonida tarix, geografiya bo'yicha ham jiddiy talablar asosida bilim beriladi.

Fransiya maktablarining boshlang'ich sinflarida fuqarolik ta'lim predmeti ham o'qitiladi. Buning mazmuni shundan iboratki, o'quvchilar oila, maktab, sinf oldida a'lum bir mas'uliyat sezishlari lozim. Ularni yoshligidanoq o'z do'stlarini, sinfdoshlarini, oila a'zolarini hurmatlash, ular mehnatini qadrlash, jamoatchilik ichida o'zini tutish kabi insoniy hislatlarni singdirishdan tashqari, ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy hayot, boshqarish ishlari tuzilishi, shahar meri, shahar kengashi ularning vazifalari, saylov tizimlari, saylooldi kompaniyasining qo'yilishi, mohiyati va boshqalar o'rgatiladi. O'quvchilar o'z mamlakatining siyosiy hayotini anglab etishlari, u haqda elementar fikr berishni bilishlari lozim.

Frasiya maktablarida nafosat ta'limiga ham alohida ahamiyat beriladi, bu ta'lim uch tarkibdan iborat: musiqa, tasviriy san'at, sport.

Ta'lim turli sikllar orqali amalga oshiriladi. Ta'limni sikllashtirish o'qituvchi faoliyatiga keng erkinliklar beradi, uning pedagogik mas'uliyatini oshiradi.

O'quv dasturining mazmunini bevosita o'qituvchining o'zi belgilaydi. O'qituvchi bolalar bilimi uchun mas'ul ekan, uning uslub tanlashiga, mustaqil harakat qilishiga to'la erkinliklar ham berialdi.

1990 yildagi hukumat qaroriga muvofiq, maktabgacha va boshlang'ich ta'limga modullashtirish, bolalarni bilimiga u yoki bu fanga moyilligiga qarab tabaqalashtirish, dars jadvalini ham shu asosda tuzish huquqi berildi.

O'rta ta'lim.

O'quvchilar 11 yoshdan o'rta maktabga o'tadilar. O'rta ta'lim kollejlari va litseylarda amalga oshiriladi. O'rta ta'lim 2 bosqichda beriladi. Birinchi bosqich (11 yoshdan 15 yoshgacha) 4 yil bo'lib, eng kichik sinf 6-sinf, 5,4- o'rta, 3-sinf eng katta sinf hisoblanadi. Birinchi bosqichda fransuz tili va adabiyoti, chet tili (ingliz, nemis, ispan, italyan tillari), tarix, geografiya, matematika, tabiiy fanlar o'qitiladi.

6-5-sinflar umumiy o'rta ta'lim beradi, 4-3sinflarda o'quvchilarning qobiliyati va moyilligiga qarab bilim beriladi.

Birinchi bosqich yakunlangach, o'quvchilar kasbiy yo'nalishlari bo'yicha guvohnoma oladilar. Ikkinchi bosqichda o'quvchilar 15-18 yoshda ta'lim oladilar. Bunda o'qish 3 yil davom etib, 2-sinf kichik, 1-sinf o'rta va yakunlovchi sinflarga bo'linadi.

O'quvchilar umumiy ta'lim va texnik litseyolarni tugatganlaridan so'ng bakalavr unvoni va diplomi uchun imtixon topshiradilar. Ana shunday diplomga ega bo'lganlarga oliy o'quv yurtlariga kirish huquqini qo'lga kiritadilar.

Umumiy ta'lim yo'nalishidagi uch yillik ta'lim litseylarida adabiyot tarixi, ona tili va adabiyoti, lotin tili, chet tili, tarix, geografiya, ekanomika kabi fanlar o'qitiladi.

№ yillik texnik litseylarda yo'nalishiga qarab matematika, fizika, ximiya fanlari o'qitiladi. Chet tili o'rganishga katta e'tibor beriladi.

Guvohnoma olganlaridan so'ng oliy pedagogika instituti, politexnika instituti, oliy ma'muriy maktablarga imtixon bilan qolgan oliy o'quv yurtlriga imtixonsiz qabul qilinadilar.

Oliy ta'lim.

Frnsiyada quyidagi bilim maskanlarida oliy ta'lim beriladi:

- Universitetlar
- oliy texnologiya maktablari
- oliy muhandislik maktablari
- oliy arxitektura maktablari
- oliy tijorat maktablari
- siyosiy fanlar oliy maktabi
- oliy pedagogik va filologiya bilimgoahlari
- oliy tibbiyot o'quv muassasalari
- oliy badiiy maktablar
- malaka oshirish oliygohlari.

Oliy ta'limda uch siklda bilim beriladi. Birinchi sikl umumiy, yoki texnik, ilmiy sohada oliy ma'lumot olish bilan yakunlanib, o'qish 2 yil davom etadi. Ikkinchi siklda o'qish 1 yil davom etib, talabalar uni metrizz, magistr darajalari bilan yakunlaydilar. Uchinchi sikl 1-2 yil davom etib, bunda:

- biron-bir predetni chuqurlashtirib o'rganilganligi uchun diplom(bir yil);
- ixtisoslashtirilgan oliy ma'lumot to'g'risida diplom (bir yil);
- uchinchi sikl doktorlik dissertasiyasi (1,2 yil);
- davlat doktorlik dissertasiyasi – biron-bir sohani mukammal o'rganib, dissertasiya yozish kabi hujjatlar olish mumkin.

Ransiyada oliy professional ta'lim berish keyingi 30 yil davomida qaror topdi. Bu qisqartirilgan maxsus ta'lim bo'lib, unda o'qish 2 yil davom etadi. O'quv universitetlar yoki texnik litseylarda amalga oshiriladi. Uning bitiruvchilari ishlab chiqarish sohasida, xizmat ko'rsatish sohasida va boshqalarda rahbarlik lavozimlarida ishlaydilar.

Fransiyada oliy ma'lumot va ixtisos beruvchi oliy texnologik institutlar mavjud. Ular odatda sanoat, maishiy xizmat ko'rsatish, informatika mutaxassisliklariga ixtisoslashtirilgan. O'qish muddati 2 yil bo'lib, darslar haftasiga 30-35 soatni tashkil etadi. 8 haftalik ishlab chiqarish amaliyoti ham o'tkaziladi.

Sirtqi ta'lim

Fransiyada sirtqi ta'lim 1 mln kishini qamrab olishi mumkin.

Sirtqi ta'lim xususiy yoki davlat ta'lim shoxobchalarida amalga oshirilishi mumkin. Mamlakatda milliy sirtqi ta'lim markazi faoliyat ko'rsatmoqda, u 500 turdagi o'rta, oliy professional ma'lumot berishni tavsiya eta oladi.

Odatda ta'limning bu turi oilaviy sharoit, iqtisodiy sharoitlar tufayli maktabda o'qishni davom ettirish imkoniyati bo'lmagan kishilar uchun mo'ljallangan. Sirtqi ta'lim katta yoshlilar uzluksiz ta'limining muhim shoxochasi bo'lib qolgan.

Ular o'z ixtiyorlari bilan, o'z mablag'lariga yoki korxonalar mablag'i hisobiga o'qiydilar.

Kadrlar bilan ta'minlanish. Fransiyada maktab rahbarlari lavozimiga erishmoq uchun ta'limga rahbarlik qilishdan saboq beruvchi maxsus markazlarda o'qiydilar. Bu erda ular rahbarlik qilish, maktab iqtisodiyotini boshqarish, ta'limdagi yuridik masalalar, qonunchilik, ota-onalar bilan ishlash, madaniy

oqartuv ishlarini tashkil etish, jamoada yaxshi psixologik muhitni barpo etish kabi jihatlarni o'rganadilar. O'qish yakunida suhbat, test imtixonlari o'tkaziladi.

Direktor dars bermaydi. Uning ish faoliyati 2 yil davomida kuzatib boriladi. Ko'p hollarda ular maktab qoshidagi uyda yashaydilar. Sinovdan o'tmasa qaytib o'qituvchilikka tushuriladi. Direktor 65 yoshdan so'ng umuman ishlamaydi.

O'qituvchilarni direktor ishdan bo'shatmaydi. Ta'lim inspeksiyasi tomonidan taftish o'tkazilib, o'qituvchi bo'shatilishi mumkin.

O'qituvchilarga, ayniqsa. Boshlang'ich sinf o'qituvchilariga qattiq talab qo'yiladi. Malaka oshirib turiladi.

Fransiya ta'lim tizimlarida maktabdan maktabdan va sinfdan tashqari muassasalar ko'zda tutilmagan, Biroq maktab va litseylarda turli to'garaklar mavjud. Sport seksiyalari, uchrashuv. Sayohatlar o'quv muassasalarida tashkil etiladi.

Fransiya ta'lim tizimidagi :

- maktabgacha tarbiyadanoq o'quvni predmetlashtirib tashkil etish;
- boshlang'ich ta'limni uch bosqichda puxta tashkil etish va amalga oshirish;
- o'quvchilarni didaktik materiallar bilan ta'minlashga katta e'tibor berish;
- o'quv muassasalarining turli firmalar, konsernlar, korxonalar bilan mustahkam aloqalari va boshqa ibratli jihatlar bizning ta'limga ham ko'chsa, bizning pedagogikamiz olg'a qarab dadil qadam bosgan bo'lar edi.

Mavzu yuzasidan topshiriq

Fransiyaning boshlang'ich ta'limi mazmuni bilan O'zbekiston ta'lim mazmunidagi o'xshashlik va farqlarni aniqlab bering.

GERMANIYADA TA'LIM TIZIMI VA TURLARI

Reja:

1. Germaniyada maktabgacha tarbiya va maktab ta'limi
2. Germaniyada hunar-texnika ta'limi.
3. Germaniyada oliy ta'lim va xalq universitetlari

Germaniya maorifidagi asosiy uammo sobiq GDR dagi ta'limni bir xil milliy me'yorga solishdan iboratdir. Asosiy vazifa sobiq GDR dagi ta'lim tuzilmasini yangi me'yorga va o'lchovga tushirish, oddiy usul bilan GFR dagi ta'lim tizimiga o'tkazib o'qyishdan iborat. Ammo, buning ham o'ziga xos muammolari bor. Birinchidan mablag' masalasi bo'lsa, ikkinchidan sobiq GDR dagi ta'lim jarayoni qatnashchilarining buo'zgarishga munosabatidir.

Germaniyada ta'lim davlat va jamiyat tomonidan ardoqlanayotgan soha bo'lib, u mamlakatning iqtisodiy-ijtimoiy rivojlantirishga barakali hissa qo'shib kelmoqda.

Maktabgacha tarbiya.

Maktabgacha tarbiya Germaniya ta'lim tizimida muhim bosqich hisoblanib, uning 100 yildan ortiq tarixi bor.

Germaniyada bolalar bog'chalari ta'limning quyi bosqichi hisoblansada, lekin u davlat ta'lim tizimi tarkibiga kirmaydi.

Eski yerlardagi (sobiq GDR ga kirmagan yerlar) 24000 dan ortiq bog'chalarni mablag' bilan ta'minlash turli jamoat tashkilotlari, xayriya birlashmalari, korxonalar, xususiy shaxslar, diniy muassasalar zimmasidadir. Ota onalar ham qisman pul to'laydilar. 3 yoshdan 6 yoshgacha bo'lgan bolalarning 80 foizi bolalar bog'chasiga qatnaydi.

Bog'chalarda ta'lim tabaqalashtirib olib boriladi. Germaniyada bolalar bog'chalarida odatda bolalar tushgacha tarbiyalanadilar. Kunning ikkinchi yarmida esa uyda, oilada bo'ladilar. Kuni uzaytirilgan guruhlar ham mavjud.

Maktab ta'limi

Majburiy ta'lim 6 yoshdan 18 yoshgacha bo'lgan bolalarga tegishli, bu jarayon 12 yil davom etadi. Bundan 9 yillik (ba'zi bir yerlarda 10 yil) maktabda to'la haftalik o'qishini bitiradi, keyin hunar texnika bilim yurtlarida to'la bo'lmagan haftalik o'qishida o'qiydilar.

O'qish davlat maktablarida tekin. Xususiy maktablar ancha kam.

Boshlang'ich maktab. O'qish 6 yoshdan boshlanadi va 4 yil davom etadi (Berlinda 6 yil). Dastlabki ikki yil o'qish davomida bolalarga baho qo'yilmaydi.

Boshlang'ich maktabda 4 yillik o'qishdan keyin o'quvchilar yo'nalish bosqichidagi maktabga o'tadilar. Bu erda 5-6 sinf bosqichdagi yo'nalish maktab tipiga bog'liq yoki bog'liq bo'lmagan holda maxsus dastur asosida o'qitiladi., bunda bolalarning ota-onalari maktab tipini tanlash yoki o'zgartirish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Keyin bolalar navbatdagi maktab tipiga ko'chadilar, bular- asosiy, maxsus maktab (rivojlanishda kechikkan bolalar uchun), real bilim yurti (matematika va tabiiy fanlar o'qitiladigan o'rta o'quv yurti); gimnaziya; umumta'lim maktablari va hok.

Deyarli 30 foiz bola 1-bosqichni tugatgandan keyin asosiy maktabga o'tadi. 9 yoki 10 yillik o'qish tugatilgandan keyin kasbiy tayyorgarlikka o'tiladi.

Asosiy maktabni muvaffaqiyatli tugatanlar hunarmandchilik va sanoat korxonalarida turli kasbni egallashlari mumkin.

Real bilim yurti asosiy maktab va yuqori bosqich maktabi o'rtasida turadi. Bu erda o'qish 6 yil davom etadi (5 sinfdan 10-sinfgacha) va to'la o'rta ma'lumot berish bilan tugallanadi.

Bilim yurtini tugatuvchilar maxsus o'rta o'quv yurtiga yoki yuqori bosqichdagi hunar-texnika maktabiga kirib o'qish huquqiga ega bo'ladi. Iqtisodiyot yoki davlat xizmatida o'rtacha mansabni egallash uchun real bilim

yurtini tugallash zarur. To'qqiz yillik gimnaziya (o'qish 5-13 yillik) Germaniyadagi yuqori bosqich, an'anaviy bosqich hisoblanadi.

Islah qilingan yuqori bosqich gimnaziyasidan tashqari yana maxsus tipdagi. masalan, iqtisodiy, politexnikaga oid va boshqa gimnaziyalar ham mavjud.

Gimnaziyani bitirganlik haqidagi yetuklik attestati oliy o'quv yurtida o'qish imkoniyatini beradi.

Umumta'lim maktablarini tugatganligi to'g'risidagi guvohnoma federal yerlar tomonidan tan olinadi.

Maxsus maktablarda umumiy ta'lim maktablarda o'qish imkoniyatiga ega bo'lmagan kar-soqovlar, ko'zi ojizlar va boshqa jismoniy, aqliy nuqsoni bor bolalar va o'smirlar ta'lim oladilar.

Vaqtida ta'lim ololmaganlar uchun kechki maktablar ishlaydi.

Hunar-texnika ta'limi.

Hunar ta'limi Germaniya ta'lim tizimida muhim ahamiyatga ega. Buning sababi, Germaniyada yuqori malakali ishchilarga bo'lgan talabning kuchliligidir. To'liqsiz o'rta maktabni bitiruvchilarning (9-10-sinflar) 79 foizi, to'liq o'rta maktabni bitiruvchilarning esa 20 foizi hunar ta'limi tizimida bilim olishni davom ettiradilar.

Germaniya hunar ta'limi tizimi turli tipdagi o'quv yurtlari va o'qitishning turli shakllariga ega. Eng ko'p tarqalgan va rivojlangan shakli hunar ta'limining "Dual" tizimidir. Bu tizimda tayanch maktablarning 50 foizi va to'liq o'rta maktablarning 16 foizi o'qishni davom ettiradi.

Maxsus hunar bilim yurtlari va o'rta maxsus bilim yurtlariga bu mamlakat tayanch maktablarining 25 foizgacha bitiruvchilari kiradilar. Bu turdagi o'quv yurtlarining bitiruvchilari texnika oliy o'quv yurtlarida o'qishni davom ettirishlari mumkin.

Ta'limning tashkiliy shakllari va uning mazmuniy asosi federal qonunlar va normativlar bilan mustahkamlangan. Lekin Germaniyadagi 16 urning har biri ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishining xususiyatlaridan kelib chiqib, hzlarining qonunlari bilan ularga o'zgartirishlar kiritishlari mumkin.

Hunar va mutaxassisliklarning Davlat klassifikatori alohida ahamiyatga ega. U 532 rasmiy tan olingan hunarlar va kasblarni o'z ichiga oladi. Ana shu hujjat o'quv yurtining yo'nalishini belgilab beradi va o'quv rejalari, dasturlarini yaratishda asos bo'lib xizmat qiladi. O'qish muddati kasb-hunar murakkabligiga qarab turlichadir.

Aksariyat hollarda bu muddat 3-3,5 yilni tashkil qiladi. "Dual" tizimining afzalligi shundan iboratki, o'quv jarayoni o'quvchining bo'lajak mehnat faoliyati bilan chambarchas bog'liqdir.

Olinayotgan mehnat ko'nikmalari va bilimlar o'qishdan mehnat faoliyatiga to'g'ridan-to'g'ri o'tish imkoniyatini beradi.

"Dual" tizimidagi hunar ta'limining mazmuni umumlashgan holda federal tavsiyanomalarda ko'rsatib o'tiladi. Birinchi yil davomida asosiy hunar ta'limi beriladi.

Ikkinchi yil davomida maxsus hunar ta'limi beriladi. Birinchi yilni bitirganlar imtixon bilan ikkinchi yilga o'tadi. Uchinchi yilda maxsus hunar ta'limi yanada chuqurlashtirilgan holda davom ettiriladi. Uchinchi yildan so'ng bitiruv imtixonlari qabul qilinadi. Imtihondan o'tgan bitiruvchilarga maxsus kasb hunar egallaganligini tasdiqlovchi diplom beriladi. Hunar maktablarining diplomlari oliy o'quv yurtlariga kirib o'qish huquqini bermaydi. Qabul qilishning asosi bo'lib o'quvchilar ota-onalarning korxona yoki tashkilot bilan tuzgan shartnomalari yoki ota-onalarning hunar bilim yurti bilan tuzgan shartnomalari xizmat qiladi. O'quv yurtlari o'zlarining bitiruvchilarini ishga joylash muammolari bilan shug'ullanmaydilar.

Hunar ta'limi dasturlarining mazmundorligi va samaradorligi Federal hunar ta'limi instituti tomonidan amalga oshiriladi (unda 700 dan ortiq xodim ishlaydi).

O'qituvchi kadrlar tayyorlash. Germaniyada har qaysi maktab tipi uchun maxsus tayyorlangan o'qituvchilar bor. Ularning hammasi oliy maktabni tugatgan bo'lishlari shart. Boshlang'ich va asosiy maktabning bo'lajak o'qituvchilari olti semestr o'qiydilar. Real maktab, maxsus maktab, gimnaziya va hunar-texnika bilim yurtlarining o'qituvchilari ancha uzoq muddat o'qishlari kerak. O'qish oxirida imtihon topshiradilar. Keyin maktabda amaliyot o'tishadi va ikkinchi imtihon topshiradilar.

Bo'lajak o'qituvchilar 3 yil o'qiganlaridan keyin real sharoitdagi maktabda 2 yil amaliyot o'tadilar, haftasiga 10-12 soatdan dars berishadi. Bu davrda ularga maxsus murabbiylar belgilanadi. Maktab kengashi imtihon qiladi, tegishli tavsiyalarni beradi. Shundan so'ng o'qituvchi 1 yillik sinov muddati bilan ishga olinadi. Buni yaxshi o'tasa keyin o'qituvchi martabasi beriladi.

Oliy ta'lim.

Oliy ta'lim muassasalarining xususiyatlari, cherkov va bundesveggaga tegishlilaridan tashqari bo'lgan oliy o'quv yurtlari viloyatlar boshqaruvida bo'ladi. Ularni yerlar bosh rahbari nomidan oliy ta'lim federatsiyasi boshqaradi.

Oliy maktab o'z-o'zini boshqarish huquqiga ega. Ular qonun doirasida o'z Ustavlarini qabul qiladilar

Oliy o'quv yurtini shtatdagi rektor yoki bir necha yilga saylanadigan Prezident boshqaradi.

Ko'pchilik viloyatlarda talabalar mustaqil ravishda o'z-o'zini boshqaradilar.

Oliy o'quv yurtlarida o'qish diplom olish, magistr unvonini olish yoki davlat imtihonlari topshirish bilan yakunlanadi. Shundan keyin o'qishni davom ettirib, doktorlik ilmiy darajasini olish uchun imtihon topshiriladi.

Ta'lim sohasidagi siyosat aholining ko'plab qatlami uchun oliy o'quv yurtlari darvozasini keng ochdi.

Federatsiya va viloyatlar nemis oliy o'quv yurtlarida chet elliklar o'qishidan manfaatdordir. 1991 yili ular 76000 ni tashkil etgan.

Germaniyada talabalar o'qishi erkin tashkil etilgan. Ko'p sonli o'quv bosqichlari bilan birga o'quv rejalari taklif etiladi. , ammo o'qishning ko'pchilik bosqichlarida talabalarning o'zlari fanlar va o'quv yurtlarini tanlaydilar. O'qishga haq to'lanmaydi. Sharoiti etishmaganlarga moliyaviy yordam ham ko'rsatiladi.

Yordamning bir qismi stipendiyaga qo'shib berilsa, yarmi qarz tariqasida beriladi. Talabalarni ijtimoiy himoyalash uchun oliy o'quv yurtlarida ularga ko'maklashuvchi jamg'armalar mavjud, ular davlatdan mablag' oladilar, tekin yotoq va talabalar oshxonasidan foydalanadilar.

Universitet talabalari 14 semestr, ya'ni 7 yil o'qiydi. Ular o'qishga kirguncha korxonalarda bir necha yil ishlashlari yoki bundesvegda xizmat qilishini hisobga olganda, talabalar haqiqiy mehnat faoliyatini ancha ancha kech boshlaydilar.

Xalq universitetlari.

Xalq universitetlariga X1Xasning oxirlarida Skandinaviya namunasiga kura asos solindi. Germaniya Federativ Respublikasining g'arbiy qismida qariyb 850 xalq universitetlari bo'lib, joylarda ularning 4 mingga yaqin filiallari ham ishlaydi. Ular asosan jamoa, tuman yoki ro'yxatdan o'tgan jamiyatlar tasarrufidadir. Viloyatlar ularni pul mablag'i bilan ta'minlab turadilar.

Xalq universitetlari partiyalar va dindan tashqari muassasa bo'lib, ularning ko'plari kechki.

Davlat malaka oshirishni rag'batlantiradi va bu maqsad uchun har yili 5 mln markadan ortig' mablag' ajratadi. Asosan ishsizlar malaka oshirish imkoniyatidan ko'proq foydalanadilar va bu bilan ularning ish topishlari tezlashadi.

Cherkovlar ham fuqarolar bilim darajalarini oshirishda faol qatnashadilar. Cherkovlar o'zining akademiyasida dolzarb mavzular bo'yicha konferensiyalar tashkil etadi.

Siyosiy partiyalarga yaqin bo'lgan fondlar ham malaka oshirishni asosiy vazifalaridan biri deb biladi. Bunga Konrad Adinauer (XDS) fondi, Fridrix Zbert (SDPG) fondi, Fridrix Nauman (SVDP) fondi, Gans Zaydel (XSS) fondlari kiradi.

Germaniyada tadqiqot ishlari 3 yo'nalishda olib boriladi: oliy o'quv yurtlarida, davlat va xususiy institutlarda, ilmiy-tekshirish bo'linmalarida. Oliy o'quv yurtlarida tadqiqot bilan shug'ullanish nemislarning qadimiy an'analaridandir. "Tadqiqot va o'qitish birligi" ularning hayotiy prinsipidir.

Oliy o'quv yurtlarida tadqiqotlarning asosiy yo'nalishi – fundamental amaliy tadqiqot bo'lib, ularga boshqa ilmiy-tekshirish institutlari, sanoat laboratoriyalari yaqindan yordam beradi. Bu ularning nazariy bilimlarini amalda tadbiq qilish imkoniyatini beradi.

Germaniya ta'lim tizimidagi:

- tabaqalashtirib o'qitishga berilayotgan jiddiy e'tibor;
- o'quvchilarning mehnat ta'limini mustahkamlash;
- kasbga yo'naltirish kabi tomonlari boshqalarga namuna bo'lishga arziydigan xususiyatlardir.

Mavzu yuzasidan topshiriq

Germaniyadagi kasb ta'limi berish dasturi yuzasidan referat tayyorlang.

Mavzu: **ROSSIYADA TA'LIM TIZIMI VA TURLARI**

Reja:

1. Rossiyada umumiy o'rta ta'lim tizimi
2. Kasbiy ta'lim
3. Oliy ta'limdan keyingi o'qish.

O'rta ta'lim

Rossiyada umumiy ta'lim o'z ichiga boshlang'ich, asosiy va o'rta (to'liq) ta'limni qamrab oladi. O'rta maktabda o'qish muddati 11 yilni tashkil etib, bundan 1-4-sinflar boshlang'ich, 5-9 sinflar-asosiy, 10-11-sinflar to'liq o'rta ta'lim dasturi asosida ta'lim oladilar. Ishchi yoshlar uchun kechki maktablar tizimi ham saqlanib qolgan. Keyingi yillarda bunday ta'lim ancha qisqargan. SHu bilan birga ikki yoki undan ortiq smenadagi maktablar ham qisqargan.

Iqtisodiy qiyinchiliklar Rossiyada umumiy ta'lim maktabining bir o'quvchisiga sarflanadigan xarajat miqdori kamayishiga olib keldi. Ta'lim berishning yangi shakllari va nodavlat ta'lim muassasalari paydo bo'ldi. O'rta maktablar va o'qituvchilar o'quv dasturi va adabiyotlarni mustaqil tanlash imkoniyatiga ega bo'ldilar. Ijtimoiy fanlarning mazmuni ancha o'zgardi; siyosatshunoslik, sosiologiya, iqtisodiyot, huquq kabi ijtimoiy-iqtisodiy fanlar bo'yicha qator fakul'tetiv kurslar tashkil etildi, maktablarda informatika, ekologiya, hayot faoliyati xavfsizligi asoslari kabi yangi predmetlar o'qitila boshlandi.

Rossiyada umumiy o'rta ta'lim maktablari soni 70 mingga yaqin bo'lib, ularda 20 million bola tahsil olmoqda. 7 yoshdan 17 yoshgacha bolalarni o'rta ta'limga jalb etilishi jihatidan Rossiya jahonda yuqori o'rinlardan birida turadi, u 81%ni tashkil etadi.

Kasbiy ta'lim

Rossiyada kasbiy ta'limning uchta darajasi bor:

Boshlang'ich daraja- boshlang'ich kasbiy ta'lim beruvchi o'quv yurtlari (PTU) kvalifikatsiyali ishchi va xizmatchilarni yetishtirib chiqaradi. Bularda o'qish muddati, o'quvchining ma'lumot darajasiga bog'liq. 9-sinfni tugatganlar 2-3 yil, 11-sinfni bitirib kelganlar 1 yoki 2 yil tahsil olishadi. Texnikum maqomiga teng bo'lgan 3-4 yillik o'quv yurtlari ham mavjud.

O'rta daraja- amaliyotchi mutaxassislarni tayyorlashga qaratilgan. U ikki asosiy ta'limiy dastur: bazaviy va oshirilgan darajada amalga oshadi. Bazaviy daraja dasturini egallagandan so'ng bitiruvchiga "texnik" ixtisosligi beriladi. Oshirilgan darajada yana 1 yil chuqurlashtirilgan holda o'qib chiqadi, unga "katta texnik" ixtisosligi beriladi. Bunday ixtisoslik beradigan o'quv muassasalari texnikum yoki kollejlardir.

Oliy daraja- universitet, akademiya yoki institutlarda beriladi. Oliy ta'limning mazmuniga qo'yilgan talablar, o'quv yuklamasi miqdori va

bitiruvchining tayyorgarlik darajasiga qo'yiladigan talablar kasbiy oliy ta'limning davlat standartlari bilan belgilanadi.

Oliy ta'limdan keyingi ma'lumot.

Fan nomzodi darajasi Rossiyada diplomli olimning birinchi vizit kartochkasi hisoblanadi. Nomzodlik ilmiy darajasini olish uchun oliy ma'lumotga ega bo'lish, nomzodlik minimumlarini (ular uchta) topshirish, dissertasiya yozish, uni dissertasion kengashda himoya qilish va Rossiya Federasiyasi ta'lim vazirligi qoshidagi Oliy Attestasiya Komissiyasi nazoratidan o'tish lozim bo'ladi. Noamzodlik darajasi quyidagi shakllarda olinishi mumkin:

Kunduzgi aspirantura;

Sirtqi aspiantura;

Tadqiqotchilik

Mustaqil.

Doktoranturaga fan nomzodi darajasiga ega bo'lganlar qabul qilinadi. Yosh chegarasi o'rnatilmagan. Doktoranturada o'qish muddati uch yildan oshmasligi lozim.

Rossiya oliy ta'lim muassasalarida beriladigan ta'lim darajasi boshqa xorijiy davlatlarga qaraganda ancha yuqori.

Ilg'or Rossiya universitetlari, bu avvalo, xususiy ilmiy maktablardir. Yadro fizikasi sohasidagi yirik kashfiyotlari uchun akademik A.D.Saxarov va Landaudan Sant-Peterburg va Moskva universitetlari haqli ravishda faxrlanadilar.

Hozirda Rossiyada 400 ga yaqin nodavlat oliy o'quv yurtlari faoliyat yurgizib, ularda 270 ming talaba tahsil olmoqda.

Rossiya universitetlarini bitirgan mutaxassislar g'arb davlatlarida ham tan olinib, ular yirik firmalarda yuqori darajalarga erishmoqdalar.

Ta'lim bilan bog'liq qo'shimcha xizmatlar haqi (o'quv adabiyotlari narxi, kutubxona, fondlardan foydalanish, yashash kabi) Rossiyada boshqa davlatlardan ko'ra ancha past. Masalan, internet ma'lumotiga ko'ra, Londondagi rezidensiyada bir hafta yashash 1 kishiga 630 dollarga tushsa, Moskvada universitetga yaqin joydagi ikki xonali kvartiyada yashash bir oyga 300 dollarga tushadi.

Mavzu: TURKIYADA TA'LIM TIZIMI.

Reja:

1. Turkiyada maktabgacha tarbiya va boshlang'ich ta'lim.
2. O'rta ta'lim va uning mazmuni.
3. Turkiyada oliy ta'lim
4. Maktabdan tashqari ta'lim

Turkiya bilan O'zbekiston o'rtasida iqtisodiy, siyosiy, madaniy, jumladan ta'lim sohasida ham aloqalar rivojlanib bormoqda. Turkiya bilan keng ko'lamda ta'lim bo'yicha mutaxassislar almashish yo'lga qo'yilgan

Turkiyaning hozir amaldagi ta'lim tizimiga turk xalqining asl asl farzandi Kamol Otaturk asos solgan. Turkiya ta'lim tizimlari mamlakat Konstitusiyasi, ta'lim-tarbiya to'g'risdagi qonunlar, "Milliy maorif vazirligining tuzilishi va vazifalari haqida"gi 179,208, 385-sonli qonunlarda hamda hukumat dasturlarida har tomonlama chuqur ifodalangan.

Turkiya Konstitusiyasining 42-moddasida "Barcha kishilar ta'lim-tarbiya olish huquqiga egadirlar" deb yozib qo'yilgan va fuqarolarning bilim olish huquqlari kafolatlangan. Turkiyada barcha tipdagi ta'lim to'la davlat nazoratida. Xususiyl maktablar ham davlat ta'lim standartlari talabiga mos kelishi va davlat dasturlarini to'la bajarishi lozim.

Boshlang'ich ta'lim majburiy va bepul. Majburiy ta'limdan so'ng keyingi bosqichlarda o'qishni davom ettirish istagini bildirgan, kam ta'minlangan oilalarning bolalari davlat tomonidan stipendiyalar bilan ta'minlanadi.

Ta'lim muassasalarida faqat o'quv-tarbiya ishlari, uni takomillashtirish bilan bog'liq vazifalarnigina bajaradilar.

Turk millatiga mansub kishilarga ona tili sifatida boshqa biror xorijiy davlat tilini o'rgatish mumkin emas.

Turkiya milliy maorifida ta'lim tizimi ikki qismga bo'linadi: maktab ta'limi va maktabdan tashqari ta'lim. Maktab ta'limi tarkibiga maktabgacha tarbiya, boshlang'ich ta'lim, o'rta va oliy ta'lim kiradi.

1. Maktabgacha tarbiya bosqichiga maktab yoshiga etmagan bolalarni qabul qilish ixtiyoriydir. Maktabgacha ta'lim-tarbiyaning maqsadi bolalarni jismoniy, aqliy va axloqiy rivojlanishini ta'minlash, ularni maktab bosqichiga tayyorlab berish, kam ta'minlangan o'quvchilarga sharoit yaratish, turk tilida to'g'ri va chiroyli gapirishni o'rgatishdan iboratdir.

1992 yilda Turkiyada 131023 bolani qamrab olgan 7763 bog'cha ishlagan bo'lib, bu maktabgacha tarbiya yoshidagi umumiy bolalar sonining 5 foizini tashkil etadi.

2. Boshlang'ich maktabda 6 yoshdan 14 yoshgacha bo'lgan talabalar ta'lim oladilar. Boshlang'ich maktab o'uyidagi maqsad va vazifalarni ro'yobga chiqarishga xizmat qiladi:

- har bir turk farzandiga yaxshi inson bo'lib kamol topish, bilimli bo'lish, uni milliy iftixor ruhida tarbiyalash va fikrlashga o'rgatish;
- har bir turk farzandiga qiziqishi, qobiliyati va iste'dodlariga ko'ra ta'lim berish, ularni hayotga, o'qishning keyingi bosqichlariga puxta tayyorlashdan iborat.

Boshlang'ich ta'lim muassasalari ikki qismga: 5 yillik boshlag'ich va 3 yillik o'rta maktab bosqichiga bo'linadi. Har ikki bosqich maktabini bitirganlik haqida o'quvchilarga attestat beriladi.

Bu ikki bosqich maktab sharoitiga qarab bir maktab bazasida yoki alohida-alohida maktab tarkibida tashkil qilinishi mumkin.

Aholi siyrak va tarqoq qishloqlarda maktab markaziy qishloqlardan birida ochiladi.

3. O'rta ta'lim boshlang'ich ta'limga tayanib, kamida uch yillik ta'lim beruvchi umumiy, kasbiy va texnik ta'lim muassasalarini o'z ichiga oaldi.

Uning asosiy maqsadi barcha o'quvchilarga umumiy o'rta ta'lim va shunga muvofiq umumiy madaniyat, inson va jamiyat muammolarini o'rgatish, ularni oliy ta'lim bosqichiga, hayotga, kasb-kor sohalarga tayyorlashdir.

Bu maqsadlar o'rta umumiy ta'lim, turli dasturlara kasb-kor o'rgatuvchi texnik-qurilish qishloq xo'jaligi yo'nalishlaridagi litseylarda amalga oshiriladi.

O'quvning har bir bosqichi bo'yicha alohida-alohida dasturlar mavjud. Bular quyidagilar:

- Ta'limning Oliy bosqichiga tayyorlash dasturi;
- kasbga va oliy ta'limga tayyorlash dasturi;
- hayotga va ishlab chiqarishga tayyorlash dasturi.

Litseylar o'z turlari va jumhuriyat ehtiyojiga ko'ra quyidagicha ixtisoslashtirilgan:

- umumiy litseylar- o'quvchilarni oliy ta'limga tayyorlaydi, 3 yil;
- fan litseylari-alohida fanlardan iqtidorli va ijodkor o'quvchilar bilimi va qobiliyatini takomillashtiradi, 5 yil;
- kichik litseylar – kunduzgi o'qishga imkoniyati bo'lmaganlar uchun, o'qish 4 yil;
- kasb-hunar litseylari- o'quvchilarga o'z qiziqishlari bo'yicha turli kasb-hunar o'rgatadi, o'qish 3 yil;
- nafis san'at litseyi- ona tili va adabiyoti, rasm, musiqa kabi bo'limlarga ega;
- o'qituvchilar litseylari- boshlang'ich ta'lim bo'yicha litseylar tayyorlaydi. O'quv muddati 1 yil, tayyorlov kursini hisobga olganda 4 yil;
- tijorat va turizm ta'limi litseylari- maishiy xizmat ko'rsatish, savdo, umumiy ovqatlanish shahobchalariga va boshqa sohalarga mutaxassislar tayyorlab beradi;
- diniy ta'lim maktablari – imom xatib hamda din darsini o'tuvchi o'qituvchilar tayyorlaydi;
- maxsus ta'lim maktablari – korreksion maktablar bo'lib, jismoniy-aqliy jihatdan nuqsoni bo'lgan bolalar uchun;
- texnik litseylar – industrial kasb-hunar ta'limini beradi.

Bundan tashqari qizlar kasb litseyi, qizlar texnik litseyi, qizlar san'at o'rta maktablari, qizlar, o'g'il bolalar xususiy maktablari mavjud.

4. Oliy ta'lim – mamlakatda oliy malakali turli kasb mutaxassisliklarini, ilmiy tadqiqot ishlari olib borishga qodir kishilarni yetishtirib beradi. Turkiyada 235 universitet va oliy texnologik institutlar ishlab turibdi.

Mamlakatdan tashqarida yashovchi turk millatiga mansub kishilarning (ular 2,5 mln.dan ortiq) ta'lim-tarbiyasiga ham katta ahamiyat beriladi. Bularni o'qitish uchun hukumat tomonidan 1236 ta o'qituvchi ajratilgan. Ularning barchasiga davlat tomonidan haq to'lanadi.

Turkiya hukumati "Milliy maorifining asosiy Qonuni"da maktabdan tashqari ta'limga ham katta e'tibor berilgan.

Maktabdan tashqari ta'limga qo'yilgan asosiy talab katta yoshdagilarni o'qish va yozishga o'rgatish; ularga umumiy va kasb-kor bilimlarini berish; bunday muassasalar fuqarolarga, yoshlarga ijtimoiy hayotning ilmiy, texnologik,

iqtisodiy, madaniy hayotiga to'la moslashish uchun sharoit yaratib beradi. Turkiyada maktabdan tashqari ta'lim ikki manba orqali beriladi. Ulardan biri maktab bo'lsa, ikkinchisi ustoz-shogirdlik yo'nalishidir.

Maktabdan tashqari ta'lim muassasalari tarkibiga bulardan tashqari amaliy san'at maktablari, qizlar amaliy san'at maktablari, yetuklik institutlari va yetuklik texnik ta'lim markazlari ham kiritilgan.

O'quvchi va talabalarning bo'sh vaqtini sermazmun o'tkazish maqsadida til o'rgatish markazlari, xalq o'yinlari, foto, teatr studiyalari, shaxmat klublari, ssayohatlar uyushtirish, oromgahlarda dam olishni tashkil qilish, hamshiralik, rassomlik to'garaklari yo'lga qo'yilgan.

Sport to'garaklari keng faoliyat ko'rsatadi.

Mavzu: NIDERLANDIYADA TA'LIM TIZIMI VA TURLARI

Reja:

1. Niderlandiya ta'lim tizimining xususiyatlari.
2. Niderlandiyada boshlang'ich ta'lim tizimi
3. O'rta ta'lim
4. Oliy ta'lim va yoshlarga oid siyosat.

Niderlandiyaning er maydoni 42 ming km/kv bo'lib, unda 15 mln aholi yashaydi. Niderlandiya aholisning 67 foizi maishiy xizmat ko'rsatishsohasida, 28 foizi sanoatda, 5 foizi qishloq xo'jaligi va baliqchilik xo'jaliklarida mehnat qiladi. Davlat tuzumida konstitusion monarxiya, uning parlamenti ham faoliyat ko'rsatadi. Bu mamlakat 12 viloyatdan tashkil topgan, poytaxti Amsterdam shahridir.

Niderlandiya ta'lim tizimining shakllanish davri 1789 yilda fransuz revolyusiyasi natijasida paydo bo'lgan Bativ Respublikasi davriga to'g'ri keladi.

Mamlakatning 75 foiz maktablari xususiy shaxslar, tashkilotlar va jamiyatlar tomonidan, jumladan xrestian yoki katolik cherkovlari tomonidan tashkil etilgan.

Bu mamakat ta'lim tizimi 7-3-2 shaklidir. Boshlang'ich ta'lim maktabgacha tarbiya bilan qo'shilgan.

Ta'lim tizimining quyidagi bosqichlari mavjud:

- boshlang'ich ta'lim;
- o'rta ta'lim;
- maxsus ta'lim;
- Oliy ta'lim;
- Chet elliklar uchun ta'lim.

Boshlang'ich ta'lim.

Boshlang'ich maktab 4-12 yoshli bolalarga mo'ljallangan. Boshlang'ich sinflarda o'qish haftasiga 5 kun. Bolalar 8dan 15 gacha maktabda bo'ladilar.

Mashg'ulotlar o'yin formasida amalga oshiriladi, dars soatlari chegaralangan emas. Golland maktablarida 15,20,30,40 minutlik darslarni uchratish mumkin. Soat 12dan 13.30 gacha tushlik tanaffus. Bolalar uylarida ovqatlanib keladilar. Mashg'ulotlar aksariyat potok bo'yicha amalga oshiriladi.

Bu erda 4 yoshdan kichik bolalar uchun o'quv-tarbiya muassasalari yo'q. Bolalar yaslilari bor, lekin ular ta'lim vazirligi tasarrufida emas. Boshlang'ich maktabning ikki yilida bolalarga o'qish, yozish, hisoblash, rasm solish, o'ql mehnatiga o'rgatiladi. O'quvning keyingi 6 yillik bosqichida bolalarga niderland tili, matematika, yozuv, tarix, geografiya, fizika, jamiyatshunoslik fanlari o'qitiladi. Maxsus maktablarda ilohiyot darslari o'qitiladi. Boshlang'ich maktabning so'nggi bosqichida ingliz tili o'qitiladi.

Bolalarning boshlang'ich maktabdagi bilimi, aqliy va jismoniy rivojlanishiga qarab ota-onalar o'rta maktab tanlaydilar.

O'rta ta'lim.

Niderlandiya maktablarida o'rta ta'lim:

- umumiy o'rta ta'lim;
- umumiy ilmiy o'rta ta'lim;
- hunar-texnika ta'limi kabilardan tashkil topgan.

Umumiy o'rta ta'lim o'qish muddati 4 yil bo'lgan o'rta va o'quv muddati 5 yil hisoblangan oliy bosqichga bo'linadi.

Tayyorlov bosqichi hisoblangan ilmiy o'rta ta'lim ham ikki ko'rinishga ega: gimnaziya va atensumga bo'linadi. O'qish muddati bularning ikkalasida ham 6 yil. Tayyorlov ilmiy o'rta ta'lim oliy ilmiy o'quv yurtlariga kiruvchilarni yetishtirib chiqaradi.

Hunar-texnika ta'limi quyi hunar-texnika ta'limi, o'rta va oliy hunar-texnika ta'limidan iborat uch bosqichdan iborat.

O'rta ta'lim bosqichi o'quvchilarga o'rta hunar-texnika bilim yurtlariga, oliy tip o'rta maktablari esa oliy toifa hunar-texnika bilim yurtlari hamda tayyorlov ilmiy hquv muassasalarining bitiruvchilarga universitetlar va boshqa oliy o'quv yurtlariga kirib o'qish imkoniyatlarini ochadi.

Hunar texnika ta'limi quyidagi kasb yo'nalishlarida bo'ladi:

- qishloq xo'jalik ishlari ta'limi;
- Iqtisodiyot va ma'muriy ta'lim;
- Texnik ta'lim;
- Maishiy xizmat va tibbiyot ta'limi;
- Ro'zg'or yuritish, xalq hunarmandchiligi ta'limi;
- Savdo o'rta ta'limi;
- Dengizchilik o'quv yurti va boshqalar.

Niderlandiyada yoshlar 16 yoshga to'lgunga qadar o'qishga majbur. Shundan keyin olingan kasb yo'nalishlarini yanada takomillashtiri, yuqori malakaga ega bo'lish uchun o'qishlar yana 2 yil davom ettiriladi. Bunda ishlab turib o'qiladi.

Ta'lim standartlari deganda Gollandiyada reja va dasutrlar tushuniladi.

Niderland maktablari faqat ta'lim bilan shug'ullanadilar. Maktabda oshxona va bufetlar bo'lmaydi.

Maktablarda 60-70 foiz o'zlashtirish normal holat hisoblaadi.

Maxsus ta'lim.

Niderlandiyaning maxsus maktablarida nogiron, aqli zaif, jismoniy nuqsonlarga ega bolalar tarbiyalanadilar. Bunday maktablar boshlang'ichva o'rta bo'ladi. U 8yoshdan 21 yoshgacha bo'lganlar uchun mo'ljallangan.

Oliy ta'lim.

Oliy ta'lim universitet va oliy hunar ta'limi bilim yurtlarida beriladi. Mamlakatda 90 yillarda 8 universitet va 5 ta oliygoh ishlab turgan edi. Leyden universiteti eng to'ng'ich universitet hisoblanib, 1575 yilda Vilgelm Oranskiy tomonidan tashkil etilgan. Davlat yoki xususiy oliygohlar bir xil imkoniyat va statusga ega.

Oliy o'quv yurtlari davlat tomonidan mablag' bilan ta'minlanadi. ? ta diniy oliy o'quv yurti mavjud.

Oliy o'quv yurtida o'qish ikki bosqichga bo'linadi. Birinchi bosqich 4 yil, zarur bo'lsa 6 yil davom etadi. Bu bosqich tugagach, bitiruvchilar fan nomzodi darajasi uchun imtixon topshiradilar. Ikkinchi bosqichga cheklangan miqdordagi qobiliyatli talabalar o'tkazilib, 2-3 yil davomida doktorlik ilmiy darajasi uchun dissertasiya yozadilar.

Chet elliklar ta'limi.

Niderlandiyada chet el fuqarolarining bilim olishga mo'ljallangan maxsus oliygohlari ham bor. Bularga oliy ma'lumotli chet el fuqarolari maxsus bilimlar berishg uchun qabul qilinadi. O'qish ingliz tilida bo'ladi. Mablag' qisman davlat va qisman chet el fuqarolari hisobidan bo'ladi.

Katta yoshdagi kishilar ta'limini tashkil etish uchun ochiq maktablar, ochiq universitetlar tashkil etilgan.

Yoshlar. Niderlandiya aholisining 40 foizini 25 yoshgacha bo'lgan yoshlar tashkil qiladi. Mamlakat yoshlar siyosatining asosiy yo'nalishi ularni ma'lumotli, kasb-korli qilishga, yoshlarni mamlakat ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy hayotida faolroq ishtirok etishini ta'minlashi., ularning ko'ngilli dam olishlarini yaxshiroq tashkil qilishni ta'minlashga qaratilgan.

Niderlandiyada "yoshlar ishlari bo'yicha federatsiya" si majud bo'lib, uning vazifasi hukumatda, parlamentda yoshlar manfaatini va ularning huquqlarini himoya qilishdan iborat.

Niderlandiyada qariyb 4 mln yoshlar kunduzgi ta'lim oladi. Mamlakatda majburiy ta'lim pulsiz, katta yoshlilar maktablari va oliygohlar pullik.

O'qituvchi va tarbiyachilarning maoshlari davlat tomonidan tayinlanadi.

Ta'lim vazirligi Niderlandiyada eng qimmat turuvchi vazirlikdir. Unga davlat bir yilga 29,6 milliard gulden mablag' sarf etadi. Bu davlat byudjetining 17 foizidir.

Niderlandiyada erkak va ayollar uchun nafaqaga chiqish yoshi 65 yosh.

Bu davlatning er yuzida nufuzli o'rin olishida uning taraqqiy etgan ta'limi juda qo'l kelmoqda.

Mavzu yuzasidan topshiriq

Niderlandiya ta'lim tizimidan sizga ma'qul bo'lgan tomonlarni ajratib, tahlil qiling.

**Mavzu: BUYUK BRITANIYA VA SHVEYTSARIYA TA'LIMI
TIZIMI**

Reja:

1. Buyuk Britaniya ta'limining xususiyatlari
2. Oliy ta'lim va uning darajalari
3. Shveytsariyada boshlang'ich va o'rta ta'lim.
4. Kasbiy ta'lim.
5. Oliy ta'lim va undan keyingi o'qish.

Buyuk Britaniya yuz yillardan beri sifatli klassik ta'limi bilan mashhurdir. Bu ta'lim davr sinovidan o'tgan va xalqaro ta'lim bozorida yetakchi o'rinda turadi. Hozirda 800 mingdan ortiq xorijiy talabalar britan ta'lim tizimi yutuqlaridan bahramand bo'lmoqda.

Buyuk Britaniya universitet va kollejlarning bitiruvchilari mustaqil va zamonaviy fikrlash malakalari, optimal va nostandart echimlar topish ko'nikmasi bilan boshqalardan ajralib turadi. Buyuk Britaniya ta'lim tizimi quyidagi 4 darajadan iborat:

- Boshlang'ich (Elementary school)
- O'rta (Sekondary School)
- O'rtadan keyingi (Further Education)
- Oliy (Higner Education)

Maktab bitiruvchilari bitiruv imtixonlari topshirib, o'rta ma'lumot to'g'risida sertifikat GCSE (General Certificate of Secondary Education) oladilar. Bu sertifikat bilan mustaqil mehnat faoliyatini boshlash mumkin, lekin u bilan oliy o'quv yurtiga kirib bo'lmaydi. O'rta ta'lim to'g'risidagi britaniya yoki bir qancha xoriji y davlatlardagi oliy o'quv yurtlariga imtihonsiz kirish huquqini beruvchi guvohnomani GCE A-Level s (General Certificate of Education Advanced Level) olish uchun yana o'qshimcha 2 yil -12-13-sinflarda o'qish lozim bo'ladi.

Oliy ta'lim

Britaniya oliy ta'limi o'zining sifati bilan mashhurdir. Oliy o'quv yurtlari 3 turga bo'linadi:

Kollejlar- (Colleges of Higner Education)- universitetlardek ilmiy daraja (faqat bakalavr darajasida) va oliy ma'lumot haqida diplom beradi. Lekin universitetlardan farqli holda ular rassomchilik, dizayn, musiqa, teatr san'ati, ta'lim kabi tor sohalarda ixtisoslik beradi.

Politexnika institutlari- muhandislik mutaxassisligini beradi.

Klassik universitetlar- hozir Buyuk Britaniyada 102 ta universitet mavjud bo'lib, ularning ko'plari davlatga qarashlidir. O'qish muddati talaba tanlagan mutaxassislikka va darajaga bog'liq bo'ladi.

Bakalavriyat- uch yillik ta'lim bo'lib, uni tugatganlar oddiy yoki imtiyozli bakalavr darajasini oladilar. Bakalavr darajasining bir qancha tiplari mavjud. Beshta asosiy daraja, bu gumanitar fanlar bakalavri BA, tabiiy fanlar bakalavri BS, texnika fanlari bakalavri EEng, huquq bakalavri LLB va medisina bakalavri BM. Bakalavr darajasi keyingi magistr va doktorlik darajalari beruvchi dasturda ta'lim olish uchun zaruriy hisoblandi.

Magistratura va doktorantura -oliy ta'limda beriladigan akademik kurs. Bu ikki : nazariy kurs va ilmiy tadqiqot shaklida olib boriladi. Tadqiqotchi magistr darajasini ko'pincha falsafa magistri deb ataladi. Bu darajani olish uchun katta professor-o'qituvchilar rahbarligida 1-2 yil davomida mustaqil ilmiy tadqiqot bilan shug'ullanish zarur. Tadqiqot natijasida magistr darajasi beriladi.

Doktorlik darajasini beruvchi ko'p dasturlar bu-tadqiqot loyihalaridir. Bunda leksiya yoki seminarlar olib borilmaydi. Tadqiqot dasturini yakunlash uchun 2-3 yil kerak bo'ladi. Bu vaqt ichida talaba olingan tadqiqot natijalarini nashr qilishi kerak. Nashr qilingan materiallar bo'yicha dissertasiya yozishi va uni himoya qilishi lozim.

SHVEYTSARIYA TA'LIM TIZIMI

Shveytsar ta'lim tizimi butun dunyoga ma'lum. U universal bo'lib. O'zida ingliz-amerika, fransuz va nemis maktablarining barcha ijobiy tomonlarini o'zida mujassamlashtirgan. Bu mamlakatdagi xususiy kollej va universitetlar o'zida yangi metodikalar va o'qitishning texnik vositalarini klassik ta'lim tizimi bilan uyg'unlashtirilgan holda olib borishi tufayli dunyoviy mashhurlikka erishdi.

Boshlang'ich va o'rta ta'lim

Bolalar uchun o'qish 4-6 yoshdan bolalar bog'chasi yoki maktabda boshlanadi. Barcha maktablar uchun yagona majburiy dastur yo'q. Davlat maktablarida uzoq muddatdan beri yashab kelayotgan xorijliklarning bolalari uchun ham ochiq. To'liq inglizcha, to'liq amerikanча va ingliz-amerikanча maktablar mavjud bo'lib, ular o'z vaqtida ingliz yoki amerikaliklar tomonidan o'zlarining bolalarini o'qitish uchun ochilgan..Ular hozirda butun dunyodan o'quvchilarni qabul qiladi.

Shveytsar ta'lim maktablarida keng yoyilgan o'quv dasturlardan biri bu- Sviss Federal Maturite yoki qisqacha-Matura dasturidir. Ta'lim yo'nalishidan qat'iy nazar u 5 tipga bo'linadi- Adan Egacha. A tip- eski tillar (lotin va yunon tili), V- zamonaviy tillar va lotin tili, S- matematika va tabiiy fanlar, D- zamonaviy chet tillar, E- iqtisodiy fanlar. O'quv rejada har bir tip bo'yicha 12 ta majburiy fan kiritilgan. Bulardan 3 ta asosiy (ona tili, ikkinchi davlat tili, matematika), 7 ta majburiy (tarix, geografiya, fizika, ximiya, biologiya, musiqa-rasm, jismoniy tarbiya) va ikkita mutaxassislik fanlari. Shunday qilib, o'quvchilar 13-14 yoshida o'zi qiziqqan sohani ajratib olish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Kasbiy ta'lim.

Shveytsariyada 120 ga yaqin kollejlari mavjud. Ular tor mutaxassislikka ega bo'lib, yaxshi kasbiy ta'lim beradi. Bu erda kotibalik va mehmonxona ishlari,

buxgalterlik xisobi kabi kundalik ish faoliyatida zarur bo'lgan sohalar o'rgatiladi. To'liq o'qish kursi 3-4 yil. Ko'pgina chet elliklar fundamental ta'lim beruvchi universitetlardan ko'ra shveysar kollejlarda ta'lim olishni afzal ko'rishadi. Kollejlarni bitirganlar asosiy qismi ishsiz qolmaydi.

Oliy ta'lim.

Universitetda o'qish tanlangan fakul'tet va mutaxassislikka qarab 4 yildan 6 yilgacha. Ko'pchilik talabalarning o'qishni ish faoliyati bilan o'qshib olib borishlari tufayli o'qish davriga yana 1-2 yil qo'shiladi. Mamlakatda 12ta davlat universitetlari faoliyat ko'rsatmoqda. Boshqa davlatlardagi kabi gigant oliygohlar yo'q. Eng katta hisoblangan Syurix universitetida 20 ming talaba, boshqalarida esa bir necha barobar kam talaba tahsil oladi. Davlat universitetlari bilan birga mamlakatda xususiy xalqaro universitetlarning bir nechta filiallari ham faoliyat ko'rsatmoqda. Oliygo'zni tugatganlarga lisenziat darajasi beriladi.

Yevropa mnedjyerlarining orzusi Lozannada joylashgan Internasional Institute for Manadement Develorment (IMD) biznes maktabida tahsil olishdir. U Yevropada Fransiyadagi INSEAD biznes maktabidan keyin ikkinchi o'rinda turadi. Uni bitiruvchilarining 68 foizi shu sohada faoliyat ko'rsatadi. Unga yiliga 80 ta kishi qabul qilinadi, konkurs ancha katta bo'lib, 1 o'ringa 8-10 kishi to'g'ri keladi.

Shveytsariya universitetlariga kirish uchun MDH davlatlari bitiruvchilari uchun qattiq talab qo'yiladi. Jeneva, lozanna va Nevshatel universitetlariga kirish uchun o'rta maktabni yaxshi baholar bilan tugatganlik to'g'risidagi attestat va xorijliklar uchun Friburgda faoliyat ko'rsatadigan maxsus komissiyaga bitta imtihon tapshirish talab etiladi. Nemis tilida faoliyat yurituvchi universitetlarda esa kamida to'rt semestr Rossiya oliygohlarida tahsil olish talab etiladi. Shuning uchun fransuz tilini bilish foydaliroq hisoblanadi.

Chet elliklar uchun Friburgdagi bitta imtihon sentyabr-oktyabr oylarida o'tkaziladi. Bunda beshta fan: uchta majburiy (chet tili, matematika, tarix) va ikkita tanlovga ko'ra (fizika, ximiya, biologiya, geografiya, ikkinchi chet tili) fandan imtihon o'tkaziladi. Imtihondan o'tolmaganlar uchun Friburgda bir yillik tayyorlov kursi ham faoliyat ko'rsatadi.

Mavzu yuzasidan topshiriq

Buyuk Britaniya va Shveytsariya ta'lim tizimlaridagi o'xshash jihatlar va o'ziga xos tomonlari to'g'risida amali mashg'ulotga tayyorlaning.

Mavzu: KANADA VA AVSTRALIYADA TA'LIM TIZIMI VA TA'LIM JARAYONI

Reja:

1. Kanadada boshlang'ich va o'rta ta'lim
2. Kanadada oliy va undan keyingi ta'lim, o'quv jarayoni

3. Avstraliyada boshlang'ich va o'rta ta'lim.
4. Kasbiy va oliy ta'lim.

Kanadaliklarning eng muhim yutuqlaridan biri-bu ularning ta'lim tizimidir. Ilg'or universitet va kollejlardagi ta'lim sifati juda yuqori va Kanada diplomlari butun dunyoda tan olinadi. Xalqaro reytingda Kanada ta'limi AQShdan keyin ikkinchi o'rinda turadi.

Kandaning turli provinsiyalari o'quv rejalarida hziga xosliklar ko'rinadi. Masalan, Kvebek, Ontario, Manitobda maktabgacha muassasada maktabga tayyorlash 2 yil, 4 yoshdan 6 yoshgacha, Albert va Britan Kolumbiyasida 1 yil. O'quv yili sentyabrning birinchi haftasidan boshlanadi va iyunning oxirgi haftasida tugaydi. Kanada maktablarida ta'limning o'rtacha davomiyligi 12 yilni tashkil qiladi.

6-7 yoshdan bolalar boshlang'ich maktabga qatnay boshlab unda 6 yil tahsil olishadi. Manitob va Ontario boshlang'ich maktablarida o'qish boshqa provinsiyalardan ko'ra 2 yil ko'p davom etadi. 12 yoshdan bolalar o'rta maktabga o'tishadi va 16-18 yoshgacha o'qishadi. Kvebek provinsiyasida o'rta ta'lim 11 sinf davom etadi, universitetda o'qishni xohlaganlar esa yana 2 yil kollejga tayyorlov bo'limida o'qishadi.

10-12 sinflar High School –oliy maktabda olib boriladi. Bu erdagi “oliy maktab” tushunchasi oliy ta'limga tegishli emas, u Rossiyadagi o'rta ta'limga o'xshash. Oliy maktabda o'qish o'rta ta'lim kabi majburiy emas. Bu ta'lim turli uchta murakkablikdagi dastur asosida olib borilib, o'quvchilarni mehnat faoliyati bilan shug'ullanishga, kolleja yoki universitetda o'qishni davom ettirishga tayyorlaydi.

Kollejlar asosan, 2 yoki 3 yillik dastur asosida, ba'zan bakalavriat dasturi bo'yicha tahsil beradi. Ular asosan o'rta maxsus ta'lim to'g'risida diplom yoki sertifikat beradi. SHu bilan birga, ayrim provinsiyalarda ijtimoiy kollejlar faoliyat ko'rsatib, ular bitiruvchilarga diplom bermaydi. Balki, maktab va universitet o'rtasida o'tish bosqichi bo'lib xizmat qiladi.

Oliy ta'lim.

Kanadada bugungi kunda 90 ga yaqin oliy o'quv yurtlari bo'lib, ularning ko'pchiligi universitetlardir. Ularning asosiy qismi davlat muassasalaridir. Diniy yo'nalishdagi ayrim xususiy o'quv yurtlari ham mavjud. Bu ikkita davlat tiliga ega bo'lgan davlatda hukumat doimo o'z fuqarolarining ta'lim darajasini yuksaltirish to'g'risida g'amxo'rlik qiladi. Universitetlarning ayrimlarida ta'lim ingliz, ayrimlarida fransuz tilida, ayrimida esa (Ottava universitetida) ikki tilda olib boriladi.

Bachelors Degree- oliy ta'limning boshlang'ich bosqichi bo'lib hisoblanadi. Bu darajani olish uchun barcha provinsiyalarda o'qish muddati 3-4 yil. Shu 4 yil ichida talaba 20 ta fanni o'rganishi va topshirishi lozim. Ularning yarmi bo'lajak mutaxassislik sohasi bo'yicha bo'lsa, yarmi xohishga ko'ra universitetda o'qitiladigan fanlardan tanlanadi.

Universitetlar bakalavr darajasini beruvchi Undergraduate Programs hamda magistr va doktor darajasini beruvchi Graduate Programs dasturlari asosida tahsil beradi.

Magistr darajasini olish uchun 1 yildag 3 yilgacha o'qish, tadqiqot asosida diplom ishi yozish kerak bo'ladi.

O'quv jarayoni.

O'quv yili sentyabrning birinchi seshanbasidan boshlanadi va iyunning oxirida tugaydi. O'quv yili us semestrga bo'linadi. Xorijlik talabalarga universitet territoriyasida ishlash huquqi beriladi.

O'qish va yashash AQShdagidan 2-3 marta arzon. Kanada oliygohlarini bitirgan talabalarga bu erda ishga joylashish imkoniyati ham katta.

Kanada oliygohlari abiituriyentlarga talabni o'zlari belgilashadi. Ayrim oliygohlar chet elliklarning diplomlarini hisobga olsa, ayrimlari tan olmaydi, bu erda o'qish uchun tayyorlov kurslarida o'qishga to'g'ri keladi. Har qanday holda ham tildan –TOEFL (550 baldan) yoki IELTS (5,5 baldan) testini topshirishi shart. 18 yoshdan o'qish mumkin.

Kanada ta'lim tizimining o'ziga xos xususiyati unda so-op programs mavjudligi bo'lib, bundan o'qish mutaxassislik bo'yicha ishlash imkoniyati mavjud. Sessiyalarni muvaffaqiyatli topshirgan, iqtidorli talabalarni kompaniyalar ishga taklif qiladi. Talabalar o'qish bilan birga o'z sohasi bo'yicha ish bilan ham shug'ullanadilar. Mana shu so-or tufayli ko'plab talabalar dastlab vaqtincha keyinchalik esa doimiy ish o'rinlarini topadilar. Xorijlik talabalar kasbiy tajriba o'rganish uchun universitetni tugatgandan so'ng ham 1 yil davomida ochiq ishlash imkoniga ega bo'ladi.

AVSTRALIYA

Avstraliya ta'lim tizimi britancho model negizida qurilgan.

Avstraliyada maktab tizimi 10 yillik majburiy ta'limni o'z ichiga oladi. Universitetga kirishni xohlovchilar esa yana ikki yil o'qib, to'liq o'rta ta'lim to'g'risida attestat oladi. 12 yillik ta'lim boshlang'ich va o'rta ta'limga bo'linadi. 12 yillik maktabni tugatgach bolalar Australian Year 12 attestatini olishadi, bu britancho A-Level bilan teng. Bolalar 6 yoshdan maktabga borishadi.

Davlat qaromog'idagi va xususiy maktablar mavjud. Xususiy maktablar chet ellik bolalarni o'qitish tarafdori bo'lib, ularda 150 mingdan ortiq xorijli bolalar tahsil olmoqda Boshlang'ich maktabar tuzilishi Avstraliyaning turli shtatlarida turlicha. Ba'zilarida boshlang'ich ta'lim 6 yil. Boshqalarida esa 7 yil davom etadi. Barcha maktablar English Australia assosiasiyasiga birlashgan.

Kasbiy ta'lim. Avstraliya kollejlari keng yo'nalishda kasbiy ta'lim beradi. Davlat va xususiy kollejlari mavju. Davlatga qarashli o'quv yurtlari TAFE (Texnicheskaya i dopolnitelnaya obrazovaniya)tizimiga birlashgan. TAFE dasturlari sanoat va ijtimoiy soha vakillari bilan hamkorlikda, zamon talablari asosida ishlab chiqiladi. Bu dastur biznes, menejment, marketing, buxgalteriya hisobi, axborot texnologiyalari, dizayn, turistik va mehmonxona menejmenti sohalarini qamrab oladi. Ta'lim muddatiga qarab talabalar 1, 2,3, 4-darajalardagi sertifikatlariga yoki diplomga ega bo'lishadi. Sertifikat olish uchun o'qish muddati

12-52 haftani tashkil etadi. Diplom esa o'rtacha 1,5-2 yillik ta'limdan keyin, advanced diplom esa- 2,5-3 yillik ta'limdan keyin beriladi.

Avstraliya institutlari – bu xususiy o'quv yurtlari bo'lib, u kollejlardan o'sib chiqqan va universitet darajasiga o'sib etmagan. Ularda ingliz tili, mehmonxona menejmenti, kompyuter texnologiyasi kabilarni o'rganish mumkin. Institut qator universitetlar bilan shartnomalar tuzadiki, unga ko'ra institut kurslarini tugatganlar imtihonsiz universitetga qabul qilinadi.

Oliy ta'lim. Hozirga qadar avstraliyadagi 40 universitetdan faqat ikkitiasi- Bond Universitu va Norte Dame Universitu xususiy muluda joylashgan. Ta'lim vazirligi o'rnatilgan qoidalar va standartlarga amal qilinishini qat'iy nazorat qilib boradi. Eng ko'p universitetlar Yangi Janubiy Uels shtatida joylashgan. Ularning bayroqdori- bu 1850 yilda asos solingan Sidney Universitetidir. Bu erda huquq fakulteti eng kuchli hisoblanadi.

Bakalavr darajasini olish uchun 3 yoki 4 yil o'qiladi. Medisina, stammatologiya, muhandislik sohalarida o'qish muddati ancha uzoq, 4 yildan 6 yilgacha. Keyingi paytda «qo'shaloq daraja» olish an'anaga aylanib bormoqda, masalan, biznes va huquq, axborot texnologiyalari va menejment sohalarida. Bu dasturlar ko'proq, 5-6 yil o'qishni talab qiladi.

Magistrlik darajasini 1-2 yilda olish mumkin. Doktorlik darajasi esa 3 yillik ilmiy-tadqiqot ishidan keyin beriladi. Avstraliyada axborot texnologiyalari, mehmonxona menejmenti va buxgalterlik hisobi va huquq mutaxassisliklari eng kelajagi bor shalar hisoblanadi. Xorijiy talabalar bakalavr diplomini olgach ochiqcha ikki yil mamlakatda ishlashi mumkin, bu mutaxassislik bo'yicha amaliyot deb hisoblanadi. Bu amaliyot davrida ko'pgina talabalar o'zlariga keyin ishlash uchun ish topishadi.

O'quv jarayoni

Yuqoridagi tizim bakalavriat o'qish davrida ham amal qiladi. Masalan, agar talaba mehmonxona xo'jaligi bo'yicha ta'lim olayotgan bo'lsa, birinchi semestrda keyin unga 1-darajali sertifikat beriladi, bu esa unga eng past mansablarda ishlash imkonini beradi. Ikkinchi semestrda keyin 2-darajali, uchinchi semestrda keyin 3-darajali sertifikat beriladi. To'liq to'rt semestr tahsil olgach, diplom olishga muvoffaq bo'linadi. Undan so'ng yana bir semestr o'qisa uzaytirilgan darajadagi diplomga ega bo'ladi.

Keyingi semestr talabaga bakalavr darajasini olishga imkon bersa, yana bir yil o'qishdan so'ng magistr darajasiga erishadi. Bu tizim ta'lim uzilib qolgana, uni qolgan joyidan keyinchalik davom ettirish imkoniyatini beradi. O'quv jarayonining asosi bu- mustaqil ish. Har bir o'qituvchiga haftada bir qabul kuni belgilanadi. Talabalar kelib o'zlarida tug'ilgan savollar, tushunarsiz joylarni so'rab, ularga javob topishadi.

Avstraliya oliy o'quv yurtlarining ko'plab yo'nalishlarida o'quv jadvalini talabalar o'zlari tuzishadi. Lekin haftalik yuklama 40 soatdan kam bo'lmasligikerak. Semestrda 4tadan kam bo'lmagan fanni o'qish lozim. Odatda 1 semestrda 4-8 ta fan o'rganiladi. Qo'shimcha fakultativ mashg'ulotlarga qatnashish mumkin.

O'rta ma'lumot to'g'risidagi attestat oliy o'quv yurtiga kirish imkonini bermaydi. Barcha universitetlar TOEFL yoki IELTS bo'yicha imtihon tapshirishni talab etadi. SHuning uchun ingliz tilini yaxshi bilish, Foundation dasturida ta'lim olishi, keyin kollejlarning bitiruv kursiga yoki universitetga kirishi lozim.

Foundation dasturi da o'qish iyul, oktyabr, fevralda boshlanib, talabaning ingliz tilini bilishi va qobiliyatiga qarab 24-32 hafta davom etadi. Mashg'ulotlar 15-18 talik guruhlarda olib boriladi. O'quvchilar o'z tanlagan sohalariga oid 5-8 ta fanni o'rganadilar.

Universitetga kirish uchun oliy ta'lim muassasaining 1-2 kurslarini tugatish kerak bo'ladi. Bundan tashqari attestat (diplom)ning inglizcha kopiyasi, tinglangan kurslar transkripti, TOEFL yoki IELTS testlarining natijalari ham taqdim etilishi lozim. Avstraliya universitetlariga qabul qilish yiliga ikki marta, fevralda va iyul-avgustda bo'lib o'tadi.

Mavzu yuzasidan topshiriq

“Kanada va Avstraliya ta'lim tizimlarining o'ziga xos jihatlari” mavzusida seminar mashg'ulotiga tayyorgarlik ko'rish.

Mavzu: ITALIYA TA'LIM TIZIMI

Reja:

1. Boshlang'ich va o'rta ta'lim
2. Italiyada kasbiy tayyorgarlik tizimi.
3. Oliy ta'lim.

Italiya ta'lim tizimida hozirda navbatdagi islohatlar amalga oshmoqda.

Italiyada bolalar 3 yoshdan bolara bog'chasi (shuola materna)ga berishadi. U yerda boalalar uch yil davomida maktabga tayyorlanishadi. Bolalar guruhlarda 15-30 kishidan bo'lib, ular mashhur pedagog Mariya Montessori metodi asosida tahsil olishadi. Xususiy katolik bolalar bog'chalari ham bo'lib, ular an'anaviy usulda tarbiyalanadilar. : yoshdan bolalar boshlang'ich maktabda o'qiy boshlaydilar. Uning ikki bosqichi- shuola elementare 1 va shuola elementare 2- barcha bolalar uchun bepul. Bu bosqichdagi barcha o'quv predmetlari: o'qish, yozish, chizish, arifmetika, musiqa va boshqalarni o'rganish majburiy hisoblanadi. Diniy bilimni xohishga ko'ra o'rganish mumkin. O'quv rejada bironta chet tilini o'rganish ham naarda tutilgan.

Bolalar haftasiga besh kun, jami 30 soat o'qishadi. Har bir bosqichning oxirida test sinovlari o'tkaziladi. Baholashning og'zaki usuli qo'llaniladi. (“a'lo”, “yaxshi” va boshq.). Qiziqarli jihati shundaki Italiyada invalid bolalar ham barcha bolalar bilan birga tahsil oladi. An'anaviy davlat maktablarida sinflar juda katta.

Xususiy maktablarda ham davlat dasturlari bajariladi. Bu maktablar bolalarga attestat berish huquqiga ega emas, ularning o'quvchilari davlat imtihonlari topshirishadi va shunga mos sertifikat olishadi.

Birinci besh yillikni tugatgandan so'ng o'quvchilar yozma va og'zaki imtihon topshirishadi. Uning natijasiga qarab bolalarga boshlang'ich ta'limni tugatganligi haqidagi attestat beriladi. SHundan so'ng o'quvchilar o'rta maktabga o'tishadi va u erda 14 yoshgacha o'qishadi. Bu bosqichda italyan tili, tarix, geografiya, matematika, tabiiy fanlar, chet tili, san'at va musiqa o'qitiladi.

Har yil yakunida imtihon o'tkazilib, "o'tdi-o'tmadi" tarzida baholanadi. Imtihonni topshirolmagan o'quvchi ikkinchi yilga qoldiriladi. O'rta maktab yakunida italyan tili, matematika, chet tilidan yozma bitiruv imtihonlari topshiriladi.

Kasbiy ta'lim.

O'rta maktabni tugatganlar Italiyada oliy o'rta maktab tizimiga kiruvchi turli yo'nalishlardagi o'quv yurtlarida tahsil olishlari mumkin. Bular kasbiy ta'lim beruvchi o'quv yurtlari (texnika institutlari, kasb-hunar o'quv yurtlari, san'at maktablari kabi) va litseylardir. Ularda 14 yoshdan 19 yoshgacha tahsil olinadi. Bularda talab ancha qattiq bo'lib, o'qishga kirganlarning 50 foizigina o'quv yurtini tugatishadi. Universitetlarga kirishga tayyorgarlik litseylarda amalga oshiriladi. Ularning klassik, texnik va tabiiy fanlarga yo'naltirilgan turlari faoliyat ko'rstadi.

Barcha litseylarning o'quv dasturlariga italiya adabiyoti, lotin, matematika, fizika, tabiiy fanlar, falsafa, tarix fanlari kiritilgan. Bitiruvchilar imtixon topshirib, yetuklik attestatini olishadi va u universitetga kirish imkoniyatini beradi. Klassik litseylarda universitetga umumiy tayyorgarlik amalga oshiriladi va uning bitiruvchilari xohlagan fakul'tetda o'qish imkoniga ega bo'ladilar. Boshqa litseylarda esa o'z sohasi bo'yicha o'qitishga e'tibor beriladi.

Bu darajadagi boshqa o'quv yurtlari o'quvchilarni kasbiy yo'nalishga tayyorlaydi. Ularga 9 ta texnika institutlari va kasbiy tayyorgarlik institutlari kirib, ular bolalarni hunarga, savdo-sotiq va mehmonxona ishlariga tayyorlaydi.

Oliy ta'lim.

Italiyada deyarli barcha shahar o'zining universitetiga ega va ular qadimiy tarixga ega. Italiya zaminida dastlabki o'quv yurtlari eramizdan avvalgi 5 asr o'rtalarida yuzaga kelgan. Yevropadagi eng qadimiy hisoblangan Bolona shahridagi universitetga 1088 yili asos solingan. Italiyada oliy ta'lim tizimiga texnika maktablari, til institutlari va universitetlar kiradi. Ularga kirish uchun til bo'yicha testlar topshirish shart.

Universitetda o'qish ikki semestrga bo'linadi: birinchisi oktyabrda, ikkinchisi martda boshlanadi. Gumanitar fakul'tetlarda o'qish muddati 4 yil bo'lib, bunda talaba 20-25 ta imtihonni topshirishi kerak. SHundan so'ng talabaga diplom himoyasi uchun ruxsat beriladi. Agar talaba diplomni himoya qilsa, unga dottore darajasi beriladi. Undan so'ng 3 yil aspiranturada o'qib, dosent unvonini olish mumkin. Undan keyin esa professorlikni.

Italiyada dizaynerlar, arxitektor va modelyerlar tayyorlashga katta e'tibor beriladi. Dizayn bo'yicha Yevropa instituti ancha mashhurdir.

Italiya universitetlariga ham ko'plab Yevropa davlatlaridagi kabi 12 yillik ta'limdan keyin qabul qilinadi. Universitetga kirishning asosiy sharti tilni yaxshi bilish va mutaxassislik bo'yicha kirish imtihonini topshirishdan iboratdir.

Tilni yaxshi bilmaganlar uchun universitetga tayyorlov kurslari faoliyat ko'rsatadi va ular kirish imtixonlariga chuqur tayyorlaydi.

Mavzu: TA'LIMNI RIVOJLANISHIGA KO'MAKLASHUVCHI XALQARO TASHKILOTLAR.

Reja:

1. YUNESKO va YUNISEF tashkilotlarining ta'limni rivojlanishiga qo'shayotgan hissalar.
2. MOT (XMT-xalqaro mehnat tashkiloti)ning ta'lim sohasidagi faoliyati.
3. AQShning tinchlik korpusi

Xalqaro maydonda qator tashkilotlar fan va texnika, ta'limni rivojlantirishga bevosita ko'maklashib kelmoqda. Bularga misol qilib YUNESKO.YUNISEF, MOT, AQShning tinchlik korpusi tashkilotlarini keltirish mumkin.

YUNESKO

YUNESKO Birlashgan Millatlar Tashkilotining ta'lim, fan, madaniyat masalalarini rivojlantirishga ixtisoslashtirilgan tashkiloti bo'lib, u 1946 yilda tashkil etilgan. BMT ikkinchi jahon urushidan keyin suveren davlatlarning ixtiyoriy birlashuvi asosida jahonda tinchlik va xavsizlikni saqlash hamda davlatlar o'rtasida tinch hamkorlikni rivojlantirish maqsadida tuzilgan. BMT o'zining tuzilishiga ko'ra Bosh Assambleya (Yalpi majlis), Xavsizlik kengashi, Xalqaro sudga ega. Bulardan tashqari BMTning doimiy amalda bo'lgan faoliyatini Kotibiyat olib boradi va uning ishini Bosh Assambleya saylab qo'yadigan Bosh Kotib boshqarib boradi.

Bosh Assambleya har yili jahon siyosatining dolzarb muammolarini muhokama qiladi va bu masalalar bo'yicha BMTga a'zo bo'lgan davlatlarga yoki Xavsizlik Kengashiga tavsiyalar beradi.

1993 yilgi ma'lumotlarga ko'ra YUNESKO tashkilotiga 171 davlat, jumladan O'zbekiston ham a'zo

Bu tashkilotning qarorgohi Fransiyaning poytaxti Parij shahrida bo'lib, uning bosh organi- Bosh direktordir.

YUNESKO faoliyatida xalqaro hamkorlik, tinchlikni saqlash masalalari asosiy o'rinni egallaydi.

YUNESKO faoliyati o'ta xilma-xil va ko'p qirralidir. Uning ta'lim sohasidagi ishlari ko'p yo'nalishlarda olib boriladi. Jumladan, rivojlanayotgan mamlakatlarda savodsizlikni tugatish, jahon ta'limi rivojlanishidagi tendensiyalarni tahlil qilish va uni ommalashtirish, u yoki bu mamlakatda ta'lim bo'yicha olib borilayotgan siyosatni ham moddiy ham ma'naviy rvg'batlantirish va boshqalar.

YUNESKO mazmunli ta'limning hamma uchun birday imkoniyat doirasida bo'lishini ta'minlash, uning uzluksizligini qaror toptirish, ta'limni va uning shaklini kelajakda rivojlanishi tamoyilllaridan kelib chiqadi.

O'qituvchi kadrlar tayyorlash, ularning nazariy-amaliy saviyasini muttasil oshirib borish, ba'zi mamlakatlarda muammo bo'lib hisoblangan xotin-qizlarning erkaklarning bilan teng bilim olish huquqlarini ta'minlash, ekologik ta'limni yo'lga qo'yish, darslik va dasturlarni takomillashtirish, mamlakatlar o'rtasida ta'lim bo'yicha hamkorlikni butun choarlar bilan rivojlantirish va juda ko'p yuoshqa masalalarni hal qiladi.

Bu faoliyatning barchasi yoshlarga jahon talablari ruhida ta'lim berish, ularni xalqaro hamkorlik, o'zaro ishonch, do'stlik, birodarlik ruhida tarbiyalashga qaratilgandir.

Fan va texnologiyani rivojlantirish borasida YUNESKO bir qator davlatlararo dasturni amalga oshirdi. Bu dastur asosan, ekologik muhitni yaxshilash, atrof-muhitni muhofaza qilish bilan bog'liqdir.

YUNESKO faoliyati tarkibiga yana xalq og'zaki ijodiyoti, folklor, o'lanlar, aytishuvlar, maqomlar, xalq kuylari, laparlarni saqlash ham kiradi.

Adabiyot bo'yicha YUNESKOning roli ayniqsa salmoqlidir. Jahon adabiyoti, uning shoh asarlari, adabiy meros ayniqsa u tomondan e'zozlanib, ular to'planadi va jahonning turli tillariga tarjima qilinib, bosmadan chiqariladi va tarqatiladi.

YUNISEF

1946 yilning 11 dekabrda BMT Bosh Assambleyasining birinchi sessiyasida bir ovozdan YUNISEF- BMTning Bolalar Fondi nomi bilan tarkib topdi.

YUNISEF tashkil topan dastlabki yillarda uning mablag'i urushdan qattiq jabrlangan Yevropa va Xitoydagi bolalarga oziq-ovqat, dori-darmonlar uchun sarf qilina boshlandi. 1950 yil dekabrda BMTning bosh Assambleyasi YUNISEF vakolatini yanada kengaytirdi. Uning mablag'lari rivojlanayotgan davlatlar bolalari uchun sarflana boshlandi. 1953 yil oktyabridan BMT Bosh Assambleyasi YUNISEFni o'zining doimiy organiga aylantirdi. 1960 yildan u bolalar manfaatini himoya qiluvchi zabardast organga aylandi.

1965 yilda YUNISEF Nobel mukofotiga sazovor bo'ldi.

YUNISEF hozirda ham bolalar manfaatini himoya qilishga, ularni sog'lom, bilimli bo'lib o'sishiga ko'maklashish, bolalar o'limini oldini olish, onalik va bolalikni himoya qilish, loaqal bolalarga bepul boshlang'ich ma'lumot berish, ularning farovonligini ta'minlashga asosiy e'tiborni qaratmoqda.

Bu tashkilot O'zbekistonda ham o'z insonparavrlilik faoliyatini olib bormoqda. Uning Respublikamizdagi faoliyatining asosiy yo'nalishlari onalik va

bolalikni himoya qilish, ularga kerakli tibbiy yordam ko'rsatish, to'la qonli ta'lim berish,, turmush sharoitini yaxshilash, ijtimoiy kafoltlarini himoya qilishdan iboratdir. Turli kasalliklarning oldini olish uchun vaksinalar keltirilmoqda.

YUNISEF ta'limni amalga oshirishga ko'maklashishda faol qatnashmoqda. Ayniqsa bu tashkilot maktabgacha tarbiya va boshlang'ich ta'limga ko'proq yo'naltirilgan. Ta'lim bo'yicha yana qator dasturlarni amalga oshirish loyihalari belgilangan.

MOT (XMT)

MOT –xalqaro mehnat tashkiloti birinchi jahon urushidan keyin roq tashkil topgan. Uning maqsadi inson huquqlarini himoya qilish, ularning mehnat turmush sharoitini yaxshilash, ish bilan ta'minlashni yo'lga qo'yish, mehnatkashlarning jamiyat talablariga mos kasb bilan ta'minlash ularning kasb mahoratlarini oshirish, iqtisodiy ahvolini yaxshilash kabi ijtimoiy adolat tamoyillarini amalga oshirishdan iboratdir.

Uning tashkil etilishiga birinchi jahon urushi oqibatida jahonda yuzaga kelgan ijtimoiy-iqtisodiy holat sabab bo'ldi.

Oradan 25 yil o'tgandan keyin XMT ning Filadelfiya Konferensiyasida uning maqsad va vazifalari kengaytirildi, jahonning rivojlangan, rivojlanayotgan davlatlari o'rtasida aholini mehnat va mehnatga tayyorlash bo'yicha keng hamkorligini yo'lga qo'yish masalalari eng dolzarb masala deb qabul qilindi.

1946 yildan XMT BMTning birinchi ixtisoslashtirilgan muassasasiga aylantirildi. 1969 yilda u Nobel mukofoti bilan taqdirlandi. Unga a'zo mamlakatlar soni 170 ga yaqin.

U quyidagi vazifalarni bajaradi:

1. Mehnatkashlarning ish sharoitini va turmush tarzini yaxshilash, ishga joylasha olish qobiliyatini oshirish;
2. Xalqaro mehnat normativlarini joriy etish, uning qo'llanilishini nazorat qilish;
3. Professional tayyorgarlik, hunar-texnika ta'limi umumiy tadqiqotlar, nashriyotlar sohasida faoliyat ko'rsatish va boshq.

XMT o'zining qudratli o'quv markaziga ega. Bu o'quv markazi Italiyaning Turin shahrida bo'lib, yiliga unda 170 mamlakatdan 60 mingga yaqin kishilar mehnatga tayyorlash, ta'lim, tashkil etish kabi eng zamonaviy va dolzarb sohalarda o'qitiladi.

Yana XMT tasarrufida Jeneva shahrida ijtimoiy mehnat bo'yicha tadqiqotlar olib boruvchi xalqaro institut ishlab turibdi.

XMT ning oliy organi har yili o'tkaziladigan xalqaro Konferensiyadir.

O'zbekiston XMTga 1992 yil 13 iyulda a'zo bo'lgan. XMTning O'zbekiston bilan hamkorligi fuo'arolarni o'z-o'zini ish bilan ta'minlash; mehnat taqsimoti, kasblarga taqsimlash masalalarida chet ellarda malaka oshirish; aholining kam ta'minlangan qismini ijtimoiy himoya qilish; kasb ta'limini yo'lga qo'yish yo'nalishlarida rivojlanmoqda. XMT bilan hamkorlikning yangi bosqich va yo'nalishlarda rivojlantirish choralari ko'rilmoqda.

AQSHNING TINCHLIK KORPUSI

AQSh prezidenti Jon F.Kennedi 1961 yilning 1 martida o'zining maxsus farmoni bilan Tinchlik korpusini tashkil etdi. Uning vazifasi bir-birini o'zaro tushunish orqali har xil millat kishilarining o'rtasida tinchlik va totuvlikni mustahkamlashdir.

Tinchlik Korpusi – AQShning mustaqil hukumat muassasasi, Prezident Ijroiya komitetiga hisob beruvchi hukumat tashkilotidir.

Bu siyosiy tashkilot emas. Uni mablag' bilan AQShning Kongressi ta'minlaydi. Tinchlik Korpusining rahbari Prezident tomonidan tayinlanadi.

Tinchlik Korpusining maqsadi:

- muhtaj mamlakatlar va ularning fuqarolariga yuqori malakali mutaxassislar bilan yordam berish;

- Jahondagi boshqa mamlakatlar va odamlarning AQSh va uning odamlarini yaxshiroq tushunib olishga ko'maklashish;

- Amerikaliklarni boshqa mamlakatlar va uning kishilari bilan yaqindan tanishtirish, shu asosda insonlarni bir-biriga yaqinlashuvini ta'minlashdan iboratdir.

Tinchlik korpusi chet ellarda ko'ngillilarni qo'llab –quvvatlash maqsadida ofislar tuzib, unga rahbarlar tayinlaydi. Ko'p mamlakatlarda Tinchlik Korpusi ikki tomonlama bitim asosida ishlaydi.

O'zbekistondagi Tinchlik Korpusi 1992 yilning 4 noyabrida Toshkent shahrida O'zbekiston va AQSh Tinchlik Korpusi davlatlararo shartnomasiga imzo chekdilar. Shu yili respublikamiz hukumati Tinchlik Korpusi ko'ngillilarini oliy va o'rta o'quv yurtlarida ingliz tilidan dars berishga, shuningdek kichik biznesni rivojlantirishda yordam berishga taklif qildi.

1992 yilning 20 dekabrda Toshkentga boshlang'ich uch oylik o'qish uchun 54 nafar ko'ngilli xizmatchilar keldilar. Bu davr mobaynida ular rus va o'zbek tillarini, o'zbek madaniyatini, o'z sohasi dasturini o'rganishdi. 1993 yil martdan viloyatlarga ish joylariga jo'nadilar. Shu mamlakatdagi hamkasblari bilan turli masalalar ustida hamkorlikda ishlay boshladilar.

Mavzu yuzasidan topshiriq

YUNISEF tashkilotining O'zbekistonda bolalar manfaatini himoya qilish, ularning ta'limiga ko'maklashish borasida olib borayotgan faoliyatini misollar bilan yoritib bering.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi qonuni, T., 1997y.
2. I.A.Karimov «Barkamol avlod O'zbekiston taraqqiyotining poydevori» T. «Sharq» 1997y.
3. I.A.Karimov «O'zbekiston kelajagi buyuk davlat» T."O'zbekiston", 1998 y
I.A.Karimov «O'zbekiston XXI asrga intilmoqda».T., "O'zbekiston", 1999 y
4. Jahon mamlakatlari tarixi.T., "O'qituvchi", 1994 y
5. The word encolpia, 1994,10 jild, 226-230 b.
6. J.G'.Yo'ldoshev.Xorijda tal'im. T., "Sharq", 1995 y.
7. Sravnitel'naya pedagogika T.,2001g
8. Xorijda ta'lim. Ma'rifat, 2001y. 26 dekabr.
9. Buyuklikning mezonlari. AQShda xuquqiy ta'lim tizimi (xorijda ta'lim). Inson va qonun. 2001y. 14 avgust.
- 10.Shvetsiya oliy o'quv yurtlari (xorijda ta'lim). Ma'rifat 2002, 23 yanvar.
- 11.Germaniya kasb-xunar ta'limi. (Xorijda ta'lim). Ma'rifat, 2002y, 13 fevral.
- 12.Yaponiyada bola tarbiyasi. (Xorijda ta'lim). Ma'rifat, 2002y,13 mart.
- 13.Fransiya buyuklikning mezonlari. (Xorijda ta'lim). Ma'rifat, 2002y, 13 iyun.
- 14.«Saksafonning vatani». Tong yulduzi. 2001y, 30 mart.
- 15.Xorijiy davlatlar ta'lim tizimiga oid INTERNET ma'lumotlari.

MUNDARIJA

1. Kirish	3
2. Pedagogikaning fan sifatida shakllanishi, rivojlanishi, uning dolzarb muammolari.....	4
3. YUNESKO tashkilotining tashkil topishi va fan texnika Taraqqiyoti	7
4. Chet el ta`limi taraqqiyotining asosiy yo`nalishlari.....	10
5. Amerika qo`shma shtatlarida ta`lim tizimining tuzilishi va o`ziga xos tomonlari	14
6. Yaponiya ta`lim tizimi	21
7. Fransiyada ta`lim tizimi.....	29
8. Germaniyada ta`lim tizimi va turlari	33
9. Rossiyada ta`lim tizimi va turlari	38
10. Turkiyada ta`lim tizimi.....	39
11. Niderlandiya ta`lim tizimi	42
12. Buyuk britaniya va Shveytsariya ta`limi tizimi	45
13. Kanada va avstraliyada ta`lim tizimi va ta`lim jarayoni.....	47
14. Italiya ta`lim tizimi.....	51
15. Ta`limni rivojlanishiga ko`maklashuvchi xalqaro tashkilotlar	53
16. Foydalanilgan adabiyotlar	57

